

Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка
Факультет дошкільної, початкової освіти і мистецтв
Кафедра мистецьких дисциплін

**ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ
КЕРІВНИКА ЕСТРАДНОГО ВОКАЛЬНОГО АНСАМБЛЮ
ЗАКЛАДУ ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ**
Кваліфікаційна робота

Галузь знань: 02 Культура і мистецтво

Спеціальність: 025 Музичне мистецтво

Освітній ступінь: магістр музичного мистецтва

Виконав:

Сльозко Дмитро Сергійович,
магістрант II курсу, 23 група

Науковий керівник:

Кондратенко Ірина Анатоліївна,
кандидат мистецтвознавства,
доцент кафедри мистецьких дисциплін

Рецензент:

Гончаренко Марина Анатоліївна,
народна артистка України,
викладач-методист,
голова циклової комісії «Естрадний спів»
Чернігівського фахового музичного коледжу
імені Л. Ревуцького

Чернігів – 2025

Кваліфікаційну роботу допущено до захисту
рішенням кафедри мистецьких дисциплін

Протокол № _____ від « ____ » _____ 20__ р.

Зав. кафедри _____

підпис

Рекомендовано

до захисту

_____ *підпис наукового керівника*

_____ *ініціали, прізвище наукового керівника*

Результат

захисту

_____ *оцінка*

_____ *дата захисту*

Голова ЕК

_____ *підпис*

_____ *ініціали, прізвище голови ЕК*

ЗМІСТ

ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1. Педагогічна майстерність керівника естрадного вокального ансамблю закладу фахової передвищої освіти як проблема	
1.1 Педагогічна культура та педагогічна майстерність.....	10
1.2 Складові педагогічної майстерності керівника естрадного вокального ансамблю.....	16
1.3 Педагогічна майстерність керівника естрадного вокального ансамблю у світлі наукових праць.....	29
Висновки до першого розділу	39
РОЗДІЛ 2. Шляхи удосконалення педагогічної майстерності керівника естрадного вокального ансамблю закладу фахової передвищої освіти	
2.1 Самоосвіта керівника естрадного вокального ансамблю.....	41
2.2 Впровадження інноваційних технологій у роботу керівника естрадного вокального ансамблю.....	51
2.3 Навчальний репертуар як запорука майстерності керівника естрадного вокального ансамблю.....	53
Висновки до другого розділу.....	59
РОЗДІЛ 3. Експериментальне дослідження процесу удосконалення педагогічної майстерності керівника естрадного вокального ансамблю	
3.1 Констатувальний експеримент дослідження	62
Висновки до третього розділу.....	77
ВИСНОВКИ.....	80
ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	82
ДОДАТКИ.....	92

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. В сучасній музичній культурі вокальний ансамбль, як мала форма музикування, займає важливе місце у концертно-виконавській практиці. Робота з ним вміщує в собі досягнення багатьох наук: музикознавства, музичної педагогіки, психології, етики та естетики. Естрадний спів є найбільш популярним та доступним видом музичного мистецтва, а також і важливим засобом виховання молоді. Правильно організована і ретельно продумана робота естрадних колективів сприяє піднесенню музичної освіти та культури, розвитку музично-естетичного смаку, професіоналізму виконавців та успішної концертно-виконавської діяльності. Особливо це стосується закладів фахової передвищої освіти (музичні коледжі), які є ключовою ланкою у вихованні майбутніх музикантів, викладачів, керівників колективів.

В умовах війни в Україні, питання підготовки висококваліфікованих, конкурентоспроможних і духовно розвинених фахівців музичного мистецтва набуває особливого значення.

Актуальність обраної теми для магістерського дослідження зумовлена потребою у переосмисленні ролі керівника естрадного вокального ансамблю. Ця роль лежить на перетині мистецтва, педагогіки та психології.

Керівник естрадного ансамблю має володіти різними вокальними манерами, уміти знаходити відповідний стиль у процесі інтерпретації естрадного вокального твору, навчати, імпровізувати тощо [67]. Сучасне естрадне мистецтво не стоїть на місці, з'являються нові методики роботи з вокалістами, новий репертуар, нові платформи для виступів, технічні можливості. І все те, що викладач-керівник опановував десять, двадцять, тридцять років тому, сьогодні потребує як повторення, так і оновлення знань в умовах сучасної мистецької освіти.

Педагогічна майстерність сучасного керівника естрадного вокального ансамблю перестала бути лише питанням «що і як співати». Вона стала

питанням «ким бути і навіщо співати». Тому сучасний керівник має стати наставником, який розуміє, що вокал – це вираз внутрішнього світу та емоцій.

Досвідчений наставник має допомогти молодому музиканту усвідомити свою культурну спадщину, зберегти кращі традиції вокальної школи і водночас відкрити двері для нових жанрів та експериментів.

Враховуючи психологічні особливості студентів в умовах сьогодення, сучасний керівник колективу повинен стати мудрим наставником в процесі подолання страху сцени та невпевненості, які затискають голос. Тому він повинен володіти і впроваджувати в роботу методи, які допоможуть студенту володіти психологічною стійкістю, відчувати свободу творити, помилятися і рости. А формування атмосфери взаємоповаги, підтримки та творчості в колективі допоможе перетворити конкуренцію на натхнення.

Дослідження даної магістерської роботи обумовлено необхідністю вивчення особливостей роботи керівника сучасного естрадного вокального ансамблю та визначення шляхів удосконалення його фахової майстерності для формування цілісної моделі діяльності, що в свою чергу забезпечує виховання творчої особистості молодого покоління та створення культурного пласту населення нашої країни.

Ступінь розробленості проблеми у науковій літературі. В українській педагогічній науці питання професійної майстерності ретельно опрацювали вчені кафедри педагогічної майстерності Полтавського педагогічного університету імені В. Г. Короленка під керівництвом І. Зязюна. Підручник «Педагогічна майстерність» [54] теоретично висвітлює сутність, природу і складники педагогічної майстерності. В практичних заняттях розкрито секрети шляхів її опанування. «Система особистісно-орієнтованого навчання, розроблена авторами, становить оригінальну технологію формування готовності майбутнього педагога до професійного самовдосконалення й саморозвитку, а через нього – до продуктивної педагогічної діяльності» [54]. А хрестоматія «пропонує теоретичні та прикладні дослідження вітчизняних і зарубіжних авторів, що розкривають

сутність педагогічної діяльності й майстерності вчителя, допомагають майбутньому педагогові зрозуміти шлях професійного самовдосконалення» [55].

Важливим у контексті дослідження є навчальний посібник Т. Скорик «Основи професійної успішності педагога-музиканта» [75]. У ньому прописано методи і засоби становлення професійної майстерності, компетентності розвитку професійної успішності майбутніх учителів музичного мистецтва, а також формування індивідуальної траєкторії особистісного професійного зростання. Також цю тему розкривають в своїх працях Р. Вдовиченко, А. Карпенко [19]. Розвитку компетентностей педагогів також присвячені роботи Л. Банашко [11], Ю. Барабаш [12], а в умовах воєнного стану – наукові статті Г. Сердюка [73] та інших [53].

Розвитку та формуванню співацьких здібностей присвячено праці В. Антонюк [9, 10], І. Бархатової [13], В. Бокоча [17], Н. Дрожиної [27], Н. Фоломєєвої [83-87] та інших.

Розвиток естрадного співу, як мистецтва, сприяв розробці методик навчання, виявлення жанрових та стильових особливостей естрадного вокального мистецтва у працях С. Кравченка [38], Л. Красовської [39], В. Откидача [52], З. Рось [67], Т. Рябухи [68], Т. Самаї [69-72], Н. Фоломєєвої [83-87], А. Шабаліної [89] та інших. Серед зарубіжних дослідників та педагогів естрадного вокалу можна відмітити С. Ріггза [4], Д. Б. МакКлоскі [3], І. Тітца [7], К. Садоліна [5].

Сьогодні з'являються наукові дослідження естрадної вокальної освіти українських дослідників, таких, як І. Бобула [14], О. Бойка [15], Н. Дрожиної [27], М. Жишковича [28], А. Зарицької [31], О. Казакової [35], О. Мамикіної [42] та інших.

Дослідниками формування сценічної культури майбутніх вчителів музичного мистецтва засобами естрадного співу стали Г. Цзінхен [23], Т. Котирло та Н. Філіпчук [37]. Багато фактів про становлення та розвиток

української естрадної пісні розкривають праці М. Мозгового [47], Т. Самаї [70].

Питаннями ансамблевої роботи займалися Т. Гайдамович, О. Готліб, І. Польська. Роботі з вокальним ансамблем присвячено праці О. Мирошніченко [45], А. Зарицького, А. Зарицької [32], О. Заверухи, Т. Чернети [29], А. Бондарчука [18], В. Лимаренка [41]; розгляду особливостей використання технічних засобів у процесі навчання і підготовки співака до публічного виступу – роботи Н. Дрожжиної [27], В. Откидача [52] та інші. Психологічному аспекту роботи педагога в аспекті емоційного інтелекту присвячено дослідження Д. Гоулмана [25], Х. Гарднера [1], С. Сінека [6], з вітчизняних – І. Зязюна [33, 34, 54, 55].

Вокальні навички естрадного виконавця залежать від розуміння фізіології голосового апарату, природи формування співочого звука, чіткого уявлення про дихальну, резонаторну, артикуляційну функції та їх важливу роль у процесі голосоутворення і цілого ряду інших важливих чинників. Сучасна вокально-педагогічна думка узагальнила й систематизувала історичний досвід світової академічної вокальної школи, і зокрема, української, на засадах якого досліджуються різноманітні сучасні історико-стильові напрями вокального мистецтва, у тому числі й мистецтво естрадного співу [89].

Багато аспектів окреслено в наукових працях дослідників, проте деякі питання залишаються ще недостатньо вивченими, що свідчить про важливість продовження розгляду досліджуваної теми.

Мета наукового дослідження – виявити та обґрунтувати шляхи удосконалення педагогічної майстерності керівника естрадного ансамблю закладу фахової передвищої освіти.

Завдання:

- проаналізувати науково-методичні джерела, що стосуються діяльності керівників естрадних вокальних ансамблів закладів фахової передвищої освіти;
- розкрити поняття «педагогічна майстерність» та визначити основні шляхи її вдосконалення;
- провести констатувальний експеримент та проаналізувати його результати.

Об’єкт дослідження – педагогічна майстерність керівника естрадного вокального ансамблю закладу фахової передвищої освіти.

Предмет дослідження – складові педагогічної майстерності керівника естрадного ансамблю та шляхи їх удосконалення.

Методи дослідження. Для досягнення мети та вирішення поставлених завдань використовуються загальнонаукові методи дослідження:

- джерелознавчий (дослідження науково-методичних джерел, що стосуються проблематики дослідження);
- аналітичний та компаративний (з метою визначення понять дослідження, обґрунтування складових педагогічної майстерності керівника вокального естрадного колективу закладів фахової передвищої освіти – самоосвіти, знання репертуару, концертно-виконавської діяльності);
- емпіричні методи: спостереження, анкетування;
- метод статистичної обробки результатів експерименту.

Апробація результатів. За матеріалами кваліфікаційної роботи опубліковано дві статті у збірках матеріалів наукових конференцій:

1. Сльозко Д.С. Особливості естрадної манери співу. *Україна і Європа: діалог культур*: зб. наук. робіт учасників XXX всеукраїнської науково-практичної конференції з нагоди святкування фестивалю «Дні

Ревуцького в Чернігові» (20-21 лютого 2025 р.). Чернігів, ЧФМК імені Л.М. Ревуцького, 2025. С. 150–153.

2. Сльозко Д. Шляхи удосконалення педагогічної майстерності керівника естрадного колективу музичного коледжу. *Мистецька освіта очима молодого науковця: матеріали VIII всеукраїнської студентської науково-практичної конференції* (27 листопада 2025 р.) Ніжин: НДУ імені М. Гоголя, 2025. С. 87–90.

Теоретичне та практичне значення одержаних результатів дослідження полягає у доповненні змісту професійної підготовки викладачів естрадного співу та керівників естрадного ансамблю закладів передвищої фахової освіти. Результати проведеного дослідження можуть бути впроваджені в роботі методичних кабінетів, використані в програмах з підвищення кваліфікації кадрів та використовуватися в освітньому процесі музичного коледжу.

Структура магістерської роботи. Магістерська робота складається зі вступу, трьох розділів, семи підрозділів, висновків до кожного розділу, загального висновку, списку використаних джерел та додатку.

Обсяг основного тексту: 79 сторінок.

РОЗДІЛ 1. ПЕДАГОГІЧНА МАЙСТЕРНІСТЬ КЕРІВНИКА ЕСТРАДНОГО ВОКАЛЬНОГО АНСАМБЛЮ ЗАКЛАДУ ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ ЯК ПРОБЛЕМА

1.1. Педагогічна культура та педагогічна майстерність

Основною характеристикою професії педагога є її «...багатогранність, яка у своїх вищих проявах підіймається до мистецтва» [21]. Проблема удосконалення педагогічної майстерності викладача сьогодні досліджується багатьма науковцями. Педагогічна майстерність – це сукупність особистісних якостей, професійних знань, вмінь і навичок педагога, що дозволить йому ефективно організувати навчальний процес, досягти високих результатів у розвитку та навчанні студентів, а також сприяти створенню цікавого та змістовного освітнього середовища.

Удосконалення педагогічної майстерності керівника естрадного колективу закладів фахової передвищої освіти є важливим фактором забезпечення високої якості навчання та творчої діяльності студентів. У свою чергу, професійна успішність педагога є складником його самореалізації, стійкої мотивації на саморозвиток та навчання впродовж життя, посилення іміджевої позиції, підвищенням статусу [75, с. 23].

Існують поняття «професійна/педагогічна майстерність» та «професійна культура», які іноді ототожнюють одне одного, а іноді і протиставляють. У довідковій літературі професійну культуру трактують як характеристику рівня компетентності фахівця і його відношення до праці і себе, як суб'єкта діяльності. Аналіз наукових праць Е. Баллера, Г. Драча, П. Друкера, А. Спіркіна, Е. Тейлора [66], дає змогу зрозуміти, що зміст і структура професійної культури фахівців визначаються науковцями по-різному, і часто використовуються ними як тотожні поняття «професійна компетентність», «професійна майстерність». Вивченням даної проблеми в музичній освіті займалися А. Антонюк [9, 10], О. Попенко [56], Н. Овчаренко [49], І. Власенко [20].

Проведений аналіз наукових праць показує, що замість поняття «професійна культура» науковцями часто використовуються поняття «майстерність», «компетентність» або «освіченість», хоча змістовно, у їх розумінні, вони не різняться. У науковій літературі компетентність розглядається як несвідома властивість особи до умінь, знань та розвитку навичок, що формуються в процесі її професійної діяльності, як основну складову професіоналізму, який, окрім того, передбачає визначення рівня здібностей особи [35]. Своє судження щодо формування професійної культури музиканта висловлює С. Рибин: «Важливими елементами структури професійної культури є знання, ідеали та переконання музиканта, котрі визначають його ставлення до своєї професії, і до себе, як до суб'єкта професійної діяльності». Науковець визначає професійну культуру музиканта як найвищий синтез усіх елементів професійної майстерності.

Однією із специфічних ознак формування професійної культури керівника вокального ансамблю (академічного, естрадного) слід відзначити процес колективного музикування, який потребує специфічних навичок та умінь. Іншими словами, виконавець фактично стає інструментом своєї виконавської діяльності, так як керування творчим колективом – це складний багатогранний процес.

Більш влучне визначення поняття «педагогічної майстерності» надав І. Зязюн. «Педагогічна майстерність, – наголошує вчений, – це вияв високого рівня педагогічної діяльності. Ґрунтується педагогічна майстерність на високому фаховому рівні педагога, його загальній культурі та педагогічному досвіді. Розглядається як вияв власного «Я» у професії. Педагогічна майстерність – це комплекс властивостей особистості, що забезпечують самоорганізацію високого рівня професійної діяльності на рефлексивній основі» [54, с. 28-29].

Усвідомлення цієї позиції «забезпечує впевненість у своїх професійних здібностях, допомагає адекватно оцінювати професійні успіхи і невдачі,

коригувати власний стиль взаємодії з усіма учасниками освітнього процесу» [75, с. 26].

Дослідники вважають, що складовими педагогічної майстерності є:

- гуманістична спрямованість діяльності викладача;
- професійна компетентність та знання: предметні, педагогічні та методологічні;
- педагогічні здібності: емпатія, креативність, гнучкість;
- педагогічна техніка: різноманіття методів, комбінування традиційних та сучасних методик, рефлексія та коригування;
- психологічна стійкість та емоційний інтелект: стресостійкість, контроль емоцій, емоційний інтелект.

Поведінка викладача, що також є складовою педагогічної майстерності керівника студентського вокального ансамблю, ґрунтується на двох групах умінь:

- 1) керування собою – поставою, мімікою, жестами; керувати емоціями – знімати зайве психічне напруження, викликати стани творчого самопочуття; володіти технікою мови – дихання, дикція, темп мовлення;
- 2) співпраця з кожним студентом і колегами у процесі вирішення педагогічних завдань – дидактичних, організаторських.

«Якщо ви володієте знанням, дайте іншим запалити від нього свої світильники», – писав Т. Фулпер.

«Скільки б ти не жив, усе життя слід навчатися» – говорив Сенека.

«Педагогічна майстерність не є справою талановитих людей, майстром може зробитися кожний, якщо йому допоможуть і якщо він сам буде працювати», – зазначав А. Макаренко.

Тому підвищення рівня педагогічної майстерності керівника вокального ансамблю музичного коледжу включає в себе наступне:

- самоусвідомлення важливості власної самоосвіти, самовиховання і прийняття рішення зайнятися професійним самовдосконаленням;

- безпосередня реалізація поставлених завдань самовдосконалення;
- самоконтроль та самокорекція [81].

Також науковці виділяють три ступені педагогічної майстерності.

Педагогічна майстерність викладачів різних музичних напрямків відрізняється і це залежить від специфіки предмету чи дисципліни. Тому перш ніж розглянути в чому полягає педагогічна майстерність керівника естрадного вокального ансамблю та її важливість в роботі з колективом, розглянемо зміст поняття «естрадне мистецтво».

Т. Самая в своїй монографії зазначає, що композитор та педагог Микола Мозговий у своїй роботі «Становлення і тенденції розвитку української естрадної пісні» зазначає: «Становлення вітчизняного естрадного мистецтва відбувалося у низці стрімкої професіоналізації кадрів традиційних жанрів та запозичення деяких видів західного масового мистецтва». Таким чином, спостерігається домінування однобічного підходу вивчення естради з акцентом на масовість, без урахування специфіки та синтетичної природи естрадного мистецтва. Звідси можна зробити висновок, що дослідження естради здебільшого відбувається в контексті масової культури, при цьому естрада як явище художньої культури залишається маловивченою [70, с. 8]. Український дослідник В. Солодовник у статті «Естрада» зазначає, що «за естрадним мистецтвом закріпилася назва «легкий жанр», тобто доступний для сприйняття широких мас глядачів і слухачів».

Зазначимо, що термін «естрада» походить з латинської «strata», «stratum» і означає майданчик, поміст, підвищення, що має важливе і принципове значення. Наголосимо, саме «майданчик», а не «сцена», оскільки дослідники естрадного стилю розрізняють ці поняття. У С. Клітіна, дослідника естрадного мистецтва XX століття, ми знаходимо підтвердження цієї думки: «Ми називаємо естрадою відкритий майданчик, трохи піднятий над землею, або рядами крісел у залі, на відміну від сцени, де буквальне значення цього слова перекладається як шатро, намет, а сама сучасна форма конструктивно є закритим із трьох боків театральним майданчиком. Маємо

два майже протилежних значення: естрада щось відкрите, сцена – закрите, замкнене приміщення». При цьому це не протирічить тому, що естрада визначається як сценічний вид мистецтва [70, с. 25].

На основі праць Ю. Дмитрієва, С. Клітіна, Є Кузнецова, Є. Уварової можна визначити сім базових засад естрадного мистецтва – відкритість, легкість, синтетичність, лаконізм, імпровізаційність, мобільність, індивідуальність. Характерна жанрова свобода є специфічною рисою естрадного мистецтва, де артист під час виступу вражає публіку, демонструючи свої професійні навички у різних видах мистецтва [70, с. 26].

Відкритість естради базується на активному діалозі артиста з глядацьким залом; легкість окреслює специфіку сприйняття естрадного твору, що не потребує попередньої підготовки глядача; синтетичність обумовлює поєднання в естрадному номері елементів різних видів мистецтв; лаконізм передбачає високу концентрацію змісту у творі; імпровізаційність є креативною складовою сценічної поведінки артиста естради, його відкритістю на ту чи іншу реакцію аудиторії; мобільність передбачає здатність артиста до виконання сценічної діяльності за будь-яких умов (професійна мобільність) та оперативне реагування на запити суспільства (соціальна мобільність); індивідуальність артиста виявляється у постійному пошуку оригінальності, самобутності, індивідуальної виконавської манери, власного сценічного образу. [70, с. 43-52].

Зазначено, що базові засади естрадного мистецтва є універсальними для усіх його видів. Вокальна естрада належить до музичного виду та вокального роду естрадного мистецтва.

Естрадний колектив у закладі фахової передвищої освіти – особливе середовище, де студент має змогу відчувати себе особистістю, і в якому задовольняються його пізнавальні прагнення та створюються умови для творчої діяльності, під час якої відбувається засвоєння, сприймання та відтворення музичних творів [81].

У процесі поєднання музики і поезії виховується інтерес до музики й художньо-виконавської діяльності, формуються вокально-хорові вміння та навички, розвиваються музично-творчі здібності, відбувається самовиявлення і самореалізація особистості [44, с.12-13]. Участь студентів у колективі також сприяє формуванню позитивного відношення до мистецтва, розширює їх знання, практичні уміння та навички ансамблевого співу.

З. Рось у своїй методичній роботі [67] з посиланням на слова Т. Ланіної зазначає, що естрадний вокальний ансамбль додав у музичну культуру низку специфічних якостей, а саме:

- збагатив структурно-жанрове наповнення вокального ансамблю, оскільки з'явився у низці нових напрямів та стилів сучасної естрадної музики;
- розширив темброво-акустичний аспект завдяки удосконаленню електронних музичних інструментів, комп'ютерних музичних технологій і сприяв формуванню специфічних прийомів естрадного співу;
- став важливим у розвитку фахової музичної освіти. Саме завдяки навчальним закладам побачили світ молодіжні естрадні ансамблі різних типів (жіночі, чоловічі, мішані) та напрямів (вокально-інструментальні, а capella, рок, поп і т.д.)

Усі компоненти естрадного ансамблю (спів, декламація, гра на музичному інструменті, хореографія, рух, жести) виявляються у спільній дії, бо тільки за таких умов можна створити музичний образ, сформувати зміст вокально-інструментальної композиції. Отже, естрадний вокальний ансамбль – це унікальний художній організм, який формується голосами співаків, із використанням технічної апаратури для звукопідсилення.

Кожен естрадний ансамбль відрізняється своїм неповторним стилем виконання. Це залежить від змісту музичного твору, складу учасників, використанням інструментів, тощо. Тому в естрадному мистецтві можливі

різні інтерпретації вокальних творів, і відбувається це в рамках пошуку індивідуальності колективу.

Як видно, естрадний вокальний ансамбль є однією з найцікавіших і складних категорій виконавського мистецтва, адже є підсумковим результатом роботи над всіма елементами звучності.

1.2 Складові педагогічної майстерності керівника естрадного вокального ансамблю

Результат роботи естрадного колективу передусім залежить від педагогічної та фахової майстерності керівника. Він одночасно є педагогом, вихователем, організатором, лідером, який постійно шукає нові технології задля успішної творчої роботи. Треба зазначити, що термін «технологія» походить від двох грецьких слів *techné* – майстерність і *logos* – слово, вчення. За визначенням І. Зязюна, педагогічна технологія – це «системний, концептуальний, об'єктивований, інваріантний опис діяльності вчителя й учня, спрямований на досягнення освітньої мети». Автор наголошує, що це «завжди квінтесенція виховної системи, базове утворення, в якому фіксується її своєрідність і специфічні особливості теоретичного складу й категоріального апарату» [34, с. 220]. Спираючись на це визначення, можна стверджувати, що технологія надає можливість запроваджувати ефективні форми і методи в педагогічний процес для досягнення високого результату.

Педагогічна майстерність керівника вокального ансамблю складається з компетентностей, що є не просто уміннями та знаннями, але головне – це вміння їх застосовувати для ефективного виконання професійних завдань.

Перша професійна компетентність керівника вокального естрадного ансамблю – це фахові навички, знання та уміння. Вони полягають у знаннях володіння голосом, манерою естрадного співу, музичної теорії, сценічного мистецтва, аранжування, а також уміння працювати з різними музичними стилями та жанрами.

У закладах фахової передвищої освіти робота з естрадним вокальним колективом відбувається на високому професійному рівні завдяки педагогічній майстерності викладача. У свою чергу, це забезпечує ефективність навчального процесу та розвиток музичних здібностей студентів. Але, на жаль, також є відсоток педагогічного складу фахових закладів освіти та естрадних відділень, які є вихідцями академічної школи співу та не володіють достатніми знаннями специфіки естрадного виконавства. Часто педагоги з академічною освітою сольного або хорового співу, навчаючи естрадного вокалу, свідомо уникає вивчення та застосування сучасних вокальних прийомів і вважає їх голосовими дефектами.

Таким чином, керування естрадним колективом зводиться до двох підходів.

У першому випадку – до постановки голосів згідно традицій академічної вокальної школи (висока позиція, дві атаки звуку, обмежена кількість виражальних засобів), що вкрай збіднює виконавський арсенал майбутнього артиста-вокаліста естради.

Другий підхід більше уваги приділяє пошуку власного тембру, неповторної манери, навчання імпровізації, що край важливо для естрадного вокаліста [70, с. 107] Тому педагогічна майстерність керівника естрадного вокального ансамблю важлива і перш за все спрямована на формування таких якостей в учасників ансамблю.

Звернемо увагу на те, що основою естрадного вокального ансамблю та її виконавців є манера співу. «Естрадний вокал відрізняється від академічного відкритим і більш природним звуком. Під поняттям «естрадний вокал» розуміємо виконання вільним стилем та використання різних вокальних технік, наприклад гроулінг, фальцет, скрімінг та інші. Відмінною особливістю виконання естрадних пісень є їх особлива подача: кожна пісня – яскравий і емоційний мініспектакль, в якому важливе місце займає текст. В естрадному вокалі використовується розмовна позиція, різні види техніки та типи звуковидобування, гра ритму, різноманітна динаміка, вимова тексту пошепки

тощо, тобто обов'язкова наявність виконавської імпровізації, акторського трактування даного музичного твору. Естрадні пісні виконуються під акомпанемент електронної музики з використанням звукопідсилювальної апаратури [34, с. 270].

В сучасній науці поняття «манера» розглядається як відображення індивідуальних звичок, що належать більше до артистизму співака, його харизми, характеру створюваного образу на сцені, аніж школі вокального виховання [86].

Вокальна манера або манера співу є індивідуальною особливістю кожного виконавця-соліста чи колективу. Вона дозволяє адаптувати природний голос до будь-якого стилю [87].

У своїх наукових працях з естрадного мистецтва Т. Рябуха, Т. Самая, Н. Фоломеева окреслюють три типи манери співу, якими також користуються естрадні вокальні ансамблі:

- манера звуковидобування. Вона залежить від характерного звучання того чи іншого тембру голосу, артикуляції, атаки звуку, штрихів, вокального фразування, ритмічного мислення тощо;
- стилістична манера визначається використанням певних прийомів і штрихів для певного естрадного напрямку (блюз, скет, рок, романс, соул, кантрі, баладу);
- виконавська манера (співоча, акторська, образно-іміджева). визначається метою втілення музичного твору на сцені.

Проаналізуємо ці три типи манери естрадного виконання.

Манера звуковидобування вокального ансамблю також має низку загальних об'єднуючих ознак з народним та академічним співом:

- 1) спів «на опорі»;
- 2) швидкість і рухливість звуку;
- 3) легкість та вільне резонування;
- 4) добре розвинене мікстове та фальцетне звучання;

- 5) рівність звучання протягом усього діапазону голосу;
- 6) використання високої і низької співочої позиції.

Але естрадний звук дещо відрізняється від академічного звуку:

- 1) за способами контролю акустичного середовища залу, де відправним джерелом саунду є співак, а не звукова апаратура;
- 2) за взаємодією з електронним обладнанням і його практичним використанням;
- 3) за досвідом слухового діагностування звукоутворення і вмінням користуватися колористикою звукових ефектів [71].

Інго Р. Тітце, науковець із голосу та виконавчий директор Національного центру голосу та мовлення та ад'юнкт-професор кафедри отоларингології/хірургії голови та шиї в Університеті Юти в Солт-Лейк-Сіті стверджує, що сучасна вокальна педагогіка повинна спиратися на фундаментальні принципи аеродинаміки та міоеластичності голосових складок, і саме розуміння цих принципів дає можливість керівнику уникнути травмуючих методик та обґрунтовано розвивати універсальність голосу [8].

Основними прийомами естрадного звуковидобування, які також використовують вокальні ансамблі, є:

- розщеплення – прийом співу, при якому до чистого звуку примішується певна частка іншого звуку. Він нерідко представляє з себе немuzичний звук, тобто шум, а одна подача звуку ніби розщеплюється на два;
- драйв – одне з найважливіших в арсеналі рок-вокалістів прийом розщеплення "драйв" (його підвиди: рев, хриплий голос);
- субтон – спів з придибом;
- глісандо (відомий як «слайд») – плавний перехід з ноти на ноту;
- фальцет – спів «без опори», що дозволяє розширити діапазон у бік високих нот;
- йодль («тірольський спів») – різкий перехід зі співу «на опорі» на фальцет. В сучасній музиці широко використовується. З деяких пір

одержав поширення і так званий «зворотний йодль», що полягає в різкому переході з фальцета на «опору» [39, с. 102].

Володіння прийомами звуковидобування необхідні керівнику вокального естрадного ансамблю, щоб навчити цьому студентів. Але треба не забувати і про важливі правила.

Кетрін Садолін у своїй методиці зазначала: «Усі звуки, які може видати людський голос – від тихого субтону до потужного белтингу і навіть гроулу – є здоровими та безпечними, якщо вони виконуються відповідно до чотирьох основних вокальних режимів та їхніх чітких параметрів. Майстерність керівника полягає в тому, щоб демістифікувати ці техніки та надати студенту чіткі знання з їх безпечного використання» [6, с. 23]. Під режимами К. Садолін має на увазі основні вокальні, які охоплюють усі можливі звуки голосу і є ключовими для естрадного та сучасного співу: перший – тихий режим із м'яким прикриттям голосових зв'язок для ніжних пісень, балад, або як основа для розмовної манери співу; другий – помірний режим з невеликим додаванням різкості у звуці, що ідеально підходить для блюзу, соулу або помірних поп-балад; третій – гучний режим із високим вмістом різкості. Співається в основному у середньому та низькому діапазоні та використовується для рок-музики, R&B, крику, де потрібна потужність і відчуття «повітря в легенях»; четверта – дуже гучний і «металевий» режим, що використовується для високих нот, де потрібна максимальна пронизливість і сила (як крик). Цей режим є основою для класичного белтингу та ідеальний для мюзиклів і потужних поп-хітів.

Також американський співак Сет Ріггз писав в своїй книзі, що «секрет співу – це звільнення від напруги, спричиненої спробами змусити голос робити те, що він не хоче. Хороший спів – це, по суті, підсилене мовлення на різних висотах, яке не порушує зв'язку між реєстрами. Це і є перший принцип вокальної майстерності, що забезпечує голосове здоров'я артиста» [5, с.28].

Особлива увага приділяється чіткій дикції. Естрадні тексти пісень несуть головне інформаційно-естетичне навантаження. Це має відображення в синтезі слова та музики: зустрічаються важкі для виконання фрази, які вимагають швидкої зміни дихання, тоді як в академічних і народних творах текст більшою мірою адаптується під музику. Оскільки текст є однією з найважливіших складових пісні, в естрадному співі вимоги до чіткої дикції дуже високі [27, с.158].

Особливістю вокального естрадного виконавства є використання мікрофонної техніки для роботи з голосом. «В умовах виступу артиста на естраді мікрофон стає його основним помічником у спілкуванні з масовою аудиторією» [85].

Емоційна передача тексту через інтонацію та динаміку допомагає створити виразне та чуттєве виконання. Інтонаційна виразність використовується для підкреслення емоційного забарвлення, підвищення голосу - для збудження, зниження – для спокою або суму.

Динамічні зміни звучання додають емоційного насичення: сила голосу - в кульмінації та приглушений звук – в ліричних моментах.

Жести та міміка посилюють емоційне сприйняття слухачами.

Стилістична манера. Виконання пісень у різних жанрах – це важлива навичка естрадного виконавця, яка вимагає розуміння стилістичних особливостей кожного жанру. Вокальна техніка, манера подачі, артикуляція та емоційна виразність можуть значно відрізнятися залежно від обраного стилю.

Розглянемо виконання на прикладі двох жанрів.

Поп-музика. Пісня має легку мелодію та простоту гармоній. Чітка структура (куплет – приспів). Текст часто має романтичний або життєвий зміст. Техніка виконання полягає у чистоті голосу з чіткою дикцією, інтонаційна точність та емоційність. Обов'язковим є використання мікрофонної техніки для роботи з гучністю та тембром.

Блюз. Меланхолійний характер цього жанру із текстами про любов, втрати та життєві випробування має відтінки імпровізації та повторювані мотиви. Проста музична форма (12-тактовий блюз). Техніка виконання блюзу ґрунтується на використанні вокальних зсувів, глісандо, гортанний тембр насичений для підсилення емоцій. Виконавець повинен відчувати ритмічну свободу.

Виконавча манера. «Особливістю естради є те, що це мистецтво окремого номеру, естрадної мініатюри» [70, с. 15]. Естрадний вокальний номер – це мистецтво малих форм. Але це не тільки декілька хвилин перебування артиста на естраді – це міні-вистава, яка повинна відповідати вимогам сценічного мистецтва і законам драматургії: початок, розвиток, кульмінація і розв’язка. Український режисер В. Зайцев пропонує звернути увагу на те, що «активність глядачів перебуває в прямій залежності від того, наскільки дієвим є естрадний номер» [70, с. 29]

Особливістю манери естрадного виконання є автентичність та індивідуальність. Як підкреслюють майстри сцени, на естраді «індивідуальність – це найцінніший вияв таланту і майстерності», є «найважливішою рисою естрадного мистецтва». Естрада як синтетичний вид мистецтва дає можливість вокалісту максимально повно використовувати сильні сторони свого таланту, дозволяючи вибудовувати сценічний образ навколо якоїсь певної особливості. Знаходження цієї «родзинки» є однією з головних умов успіху естрадного виступу.

Формування манери у естрадному виконавстві – це важливий етап становлення естрадного співака, артиста. Манера естрадного виконання поєднує вокальну майстерність, вміння емоційно передати зміст твору та артистизм виконавця. Вона залежить також від жанру твору та індивідуального стилю. Але для досягнення професіоналізму необхідно постійно працювати над технікою співу, сценічною поведінкою та акторською майстерністю.

Компетентність керівника вокального естрадного ансамблю дозволяє йому точно визначити індивідуальний потенціал кожного учасника вокального ансамблю, характеристику звучання голосу вокаліста, його індивідуальну тембрацію та врахувати це у створенні ансамблю голосів та підборі репертуару [70, с. 119].

Друга компетентність полягає у методичній грамотності. У своїх дослідженнях О. Щолокова [92] дійшла висновку, що загальна структура методичної компетентності включає такі компоненти: когнітивний (фахові знання), операційно-процесуальний (спеціальні мистецькі уміння й навички), аксіологічний (інтеріоризована система художніх цінностей у взаємодії з професійно-значущими якостями особистості).

Методична робота є показником рівня професійної кваліфікації викладача. Цей рівень є ступенем педагогічної майстерності та полягає у досконалому володінні сукупністю умінь та навичок: діагностичних, орієнтовно-прогностичних, конструктивно-проектувальних, організаторських, інформаційно-пояснювальних.

Важливо, щоб керівник володів методикою навчання, знав різні педагогічні підходи, які допомагають адаптувати навчання до потреб кожного учасника. Це особливо важливо в естрадному ансамблі, де можуть бути учасники з різним рівнем підготовки. Методична грамотність дозволяє вибудовувати подачу знань так, щоб вони були ефективними, послідовними та захоплюючими для всіх учасників колективу.

Важливим є основна мета вокального ансамблю музичного коледжу: чи це розвиток професійних навичок для участі в конкурсах, чи створення творчого середовища для студентів, які хочуть вдосконалювати свої таланти.

Під час відбору учасників важливо звертати увагу не тільки на вокальні можливості, а й на інші якості: відповідальність, здатність працювати в команді, артистизм. Розподіл ролей у колективі повинен врахувати талант та спроможність кожного учасника.

Вмінням керівника є *ансамблеве узгодження*, що полягає у роботі над гармонійним звучанням колективу, постановка унісонного співу та багатоголосся, вдосконалення взаємодії учасників у вокальному ансамблі.

Ще однією запорукою результативної роботи керівника є *робота над репертуаром*. Підбір творів, що відповідають рівню підготовки та особливостям ансамблю, створення аранжувань, що підкреслюють сильні сторони виконавців. Репертуар також повинен бути цікавим і актуальним для студентів, відповідати можливостям колективу. Важливо балансувати між сучасними хітами та класичними естрадними композиціями, враховуючи музичні вподобання молоді та потреби аудиторії. Репетиції мають бути регулярними і структурованими, що дозволяє колективу вдосконалювати виконання.

Естрадний виступ потребує не лише якісного музичного виконання, а й розвинених навичок сценічної поведінки. Можна запрошувати спеціалістів з акторської майстерності або хореографів.

Третя компетентність полягає у спілкуванні з учасниками процесу. Довірчий характер взаємовідносин потрібно формувати, завойовувати. Легше тим викладачам, які мають природну комунікабельність. Керівник повинен створити доброзичливе середовище, довірливе спілкування, з повагою відноситися до студентів, враховуючи індивідуальні психологічні особливості кожного учасника. Потрібно виявляти чесність, поважати національні традиції, звичаї, психологічні особливості та виключити повчальність.

Розвинений емоційний інтелект є основним фактором спілкування. Його рівень впливає на правильну взаємодію зі студентами. Під час вирішення конфліктів саме при розвиненому емоційному інтелекті керівник ансамблю може проявити співчуття та рефлексію. «Розвинений ЕІ допомагає творчо підходити до розв'язання проблем, підвищує мотивацію до професійної діяльності та зростання, посилює професійну активність вчителя, сприяє

саморозвитку та самореалізації, гармонійній взаємодії, особистісному розвитку та життєвому успіху» [25].

Не менш важливим на сьогодні є створення позитивного мікроклімату в колективі. Емоційна та психологічна стійкість керівника, його здатність зберігати спокій і впевненість у складних ситуаціях або перед виступом також забезпечують підтримку та психологічну рівновагу усіх учасників. Керівник повинен вміти надихати учасників на творчий розвиток і подолання труднощів. А швидке вирішення конфліктів та налагодження співпраці в ансамблі, формування командного духу та взаємоповаги забезпечать високий рівень працездатності колективу.

Вокальні ансамблі музичних коледжів часто стикаються зі змінами виконавського складу. Одні студенти випускаються, а інші вступають. Ротація учасників створює виклики для колективу та керівника, але також відкривають нові можливості для вдосконалення. Залучення нових учасників, гнучкість у репертуарі, розвиток командної взаємодії, індивідуальна робота з новачками та психологічна підтримка стане вирішенням проблеми стабільності та ефективності роботи естрадних ансамблів. Гнучкість також дозволяє швидко знайти рішення у нестандартних ситуаціях. Також студенти музичного коледжу можуть стикатися зі значним академічним навантаженням, тому необхідно підтримувати позитивну атмосферу і сприяти розвитку командного духу.

Керівнику вокального ансамблю важливо не тільки мотивувати учасників, а й спонукати їх до професійного та особистого розвитку. Це може бути через заохочення до участі у майстер-класах, конкурсах, нових музичних проєктах. Керівник має прагнути залучити учасників досягти кращих результатів, показувати нові перспективи та підтримувати їхні інтереси до творчості, а також заряджати учасників енергією, демонструючи впевненість у своїх силах та таланті. Мова має бути позитивною, підтримуючою і доброзичливою. Також велике значення має невербальна комунікація (жести, міміка, тон голосу), яка повинна відповідати словам і створювати відчуття

довіри і впевненості. Це дозволяє учасникам почуватися емоційно комфортно і відкрито сприймати настанови.

Отже, високий рівень комунікативної культури керівника естрадного колективу забезпечує лише ефективну взаємодію, але й формує позитивний емоційний клімат у команді. Це сприяє розвитку творчих здібностей кожного учасника, підвищенню мотивації та продуктивності роботи колективу. Д. Гоулман, психолог, зазначає: «Емоційний інтелект, який включає самосвідомість, саморегуляцію, мотивацію, емпатію та соціальні навички, є подвійно важливим для керівника колективу. Його здатність керувати власними емоціями та читати й впливати на почуття студентів безпосередньо корелює з рівнем їхньої творчої продуктивності та психологічного благополуччя» [25, с. 140-150].

Сьогодні, крім педагогічної складової фахової майстерності, керівник естрадного вокального ансамблю також повинен мати і інші здібності. До них відносяться:

- *організація концертів і конкурсів*: підготовка програми для виступів на конкурсах і фестивалях, координація виступів, підготовка реквізиту та костюмів. Для мотивації студентів варто організовувати регулярні виступи на мистецьких заходах навчального закладу, регіональних і національних конкурсах. Це не лише підвищить рівень професійної підготовки колективу, а й зможе забезпечити йому популярність серед студентів і адміністрації навчального закладу;
- *комунікація*: для успішного розвитку колективу важливо заручитися підтримкою адміністрації навчального закладу. Це може забезпечити додаткове фінансування, приміщення для репетицій і ресурси для підготовки костюмів і технічного обладнання. Також потрібна взаємодія з організаторами заходів, звукорежисерами та пресою. Обов'язковою є презентація колективу в соціальних мережах та медіа;

- *самоосвіта*: керівник естрадного ансамблю має постійно вдосконалювати свої професійні й особистісні навички, цікавитися новими тенденціями у світовій музиці, сценічному мистецтві, а також у методах керівництва. Саморозвиток і готовність до навчання не тільки підвищують професійну компетентність, а й є прикладом для учасників колективу.

Перерахувавши фахові компетентності керівника естрадного колективу музичного коледжу, можемо окреслити ряд проблем, які на сьогоднішній день потребують вирішення.

1. Відсутність комплексного підходу до підготовки керівника. Багато освітніх програм ЗВО не охоплюють всі аспекти роботи керівника естрадного ансамблю, особливо щодо розвитку творчої індивідуальності учасників та стилістичної варіативності. Також негативним фактором є обмежена кількість спеціалізованих навчальних посібників з методики естрадного ансамблевого співу, а також з комплексного навчання (акторської майстерності, сценічного руху, імпровізації).

2. Нестача методичних підходів до роботи з ансамблем. Відсутня єдина системи підготовки естрадних ансамблів, враховуючи специфіку жанрів (поп, джаз, рок тощо). Також через нестачу репетиційних годин проблемою є індивідуальна роботи з кожним учасником у межах ансамблю, враховуючи їхні вокальні та артистичні особливості. Потрібні нові методики викладання вокального ансамблю, а також розробка технік для розвитку унісонного співу, ритмічності та сценічного образу.

3. Низький рівень володіння сучасними технологіями – цифровими аранжувальними програмами, мікрофонами, звукопідсилювальною та звукозаписуючою апаратурою. Також обмежена обізнаність керівників естрадних ансамблів щодо використання мультимедійних інструментів для аранжувань і проведення репетицій. Впровадження навчальних курсів з основ звукорежисури, аранжування та роботи з програмами (Cubase, Logic Pro, FL

Studio) та практичні заняття з використанням звукової апаратури для підготовки виступів обов'язково стали б у нагоді всім учасникам творчого процесу.

4. Організаційні труднощі полягають у проблемі підбору репертуару, що відповідає віковим та вокально-технічним можливостям учасників естрадного ансамблю. А також планування репетиційного процесу, що поєднує індивідуальну та групову роботу. Тому планування репетицій повинно бути відповідно до етапів підготовки (вивчення партій, ансамблеве зведення, постановка сценічних номерів). А створення авторських аранжувань керівником ансамблю дало б можливість підкреслити сильні сторони учасників ансамблю.

5. Психологічні аспекти роботи з естрадним вокальним ансамблем полягають у різному рівні мотивації та емоційності студентів. Це може спричинити конфлікти в колективі через різні смаки, рівні підготовки та амбіції. Шляхом вирішення можуть стати використання психологічних тренінгів для згуртування колективу та розвитку командної роботи, а також мотивування учасників через участь у конкурсах, фестивалях і записах пісень.

6. Підтримка професійного розвитку керівника сьогодні обмежена спілкуванням з колегами, провідними виконавцями «наживо», але завжди можна скористатися курсами підвищення кваліфікації та майстер-класами онлайн. А вивчення новітніх методів роботи з голосом, технік звукозапису та імпровізації, аналіз роботи відомих ансамблів та вокалістів, вивчення сучасних музичних тенденцій і технологій та публікації власних методичних розробок і обмін досвідом через освітні форуми стануть в нагоді також і іншим викладачам фахового напрямку.

1.3 Педагогічна майстерність керівника естрадного ансамблю у світлі наукових праць

Враховуючи реформи, які постійно проводяться в галузі фахової мистецької освіти, процес удосконалення професійних навичок викладачів має бути пріоритетним. Питаннями розвитку професійної педагогічної компетентності займаються Міністерство освіти і науки України та Міністерство культури та інформаційної політики, розробляючи низку нормативно-правових актів. Міністерство освіти і науки України (МОН) відповідає за загальну освітню політику, стандарти фахової передвищої освіти, ліцензування та забезпечення педагогічної компетентності викладачів як учасників освітнього процесу (щодо методів викладання, психолого-педагогічної підготовки). Міністерство культури та інформаційної політики України (МКІП) – за художньо-творчий та мистецький зміст освіти. Це стосується підтримки фахових спеціальностей (музичне мистецтво, хореографія, акторська майстерність), оновлення репертуару, організації конкурсів та фестивалів, а також підвищення фахової (творчої) кваліфікації викладачів.

Зокрема, Закони України «Про освіту» [62], «Про фахову передвищу освіту» [64], «Про вищу освіту» [59], «Про наукову і науково-технічну діяльність» [61], «Професійний стандарт викладачів закладів вищої освіти» (2021р.) [65], постанови Кабінету Міністрів «Порядок підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників» (2019 р.) [58], розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Стратегії розвитку вищої освіти в Україні на 2022-2032 роки» (2022 р.) [63] покладені в основу розробки Концепції щодо розвитку професійно-педагогічної компетентності викладачів [36].

Закон України «Про культуру» [60] є основним документом, що визначає політику держави у сфері культури та мистецтва. Цей закон прямо не регулює освітній процес, але він закладає фундаментальні принципи і зобов'язання, які стосуються викладачів закладів фахової передвищої освіти.

Статті вищезазначених законів є підтвердженням того, що законодавство вимагає від викладачів постійного підвищення професійної та педагогічної майстерності, якість освіти безпосередньо залежить від ефективної діяльності викладачів, а мистецька освіта має особливий статус, що вимагає специфічного підходу до підготовки керівників різних творчих колективів – в тому числі й естрадних.

Основною інституцією сьогодні постає Державна служба якості освіти України. Її діяльність формує актуальні передумови для підвищення фахової майстерності, шукає шляхи її вдосконалення.

Також, безумовно, існують методичні структури, які відіграють ключову роль у забезпеченні змісту та якості фахової передвищої музичної освіти. Це методичні кабінети та центри при МКП. Їхнє завдання — розробка типових навчальних планів, методичних рекомендацій, програм для окремих мистецьких спеціальностей та координація підвищення кваліфікації викладачів мистецьких ЗФПО.

Науково-методична рада МОН через свої галузеві підкомісії затверджує стандарти фахової передвищої освіти, які є основою для методичної роботи.

Обласні (регіональні) навчально-методичні (культурно-мистецькі) центри координують діяльність мистецьких шкіл та коледжів у межах області. Вони організовують обласні методичні об'єднання, семінари, конференції та конкурси, забезпечуючи обмін досвідом між викладачами різних закладів.

Методична (науково-методична) рада закладу займається схваленням освітньо-професійних програм та навчальних планів, контролем за якістю навчально-методичного забезпечення дисциплін, координацією підвищення кваліфікації викладачів.

Предметні (циклові) комісії, методичні структури на рівні відділень (наприклад, циклова комісія «Сольний спів» або «Естрадне мистецтво») сьогодні є тим місцем, де педагогічна майстерність керівника естрадного вокального колективу може бути систематично вдосконалена, обговорена та визнана колегами.

У педагогічній практиці сьогодення високий рівень фахової майстерності керівника вокального естрадного колективу значно впливає на розвиток музичних навичок та творчого потенціалу студентів, учасників естрадного ансамблю.

За останнє десятиліття у світ вийшло чимало вітчизняних наукових праць, що сьогодні є цінним ресурсом для викладача естрадного вокалу, керівника естрадного вокального ансамблю. Вони надають можливість бути в курсі сучасних досліджень в галузі музикознавства, педагогіки, вокалу. Це дозволяє педагогу оновити та поглибити свої методичні знання. Також інформація про нові підходи до навчання надають викладачу поштовхи переглянути сталі методи своєї роботи та розробити оновлені, що відповідатимуть вимогам роботи зі студентами в сучасних умовах.

Навчальні програми музичних коледжів, де є відділ естрадного мистецтва, передбачають дисципліну «Естрадний вокальний ансамбль». Її мета – професійне становлення студентів, спрямоване на розвиток та вдосконалення вокально-технічних навичок, координування слуху, голосу, розвиток співочого дихання гнучкості голосу, навичок ансамблевого співу, артистичності, емоційності виконання [30, 40].

Навчально-методичний посібник авторів О. Заверухи та Т. Чернети [29] допоможе керівникам естрадного ансамблю опанувати теорію естрадно-ансамблевого виконавства для застосування набутих знань на практичних заняттях та у подальшій професійній діяльності. Крім основних тем, що розкривають основи формування базових вокально-ансамблевих навичок співаків, володіння голосом, поняттям строю та ансамблю, а також тембрової єдності. У 3 розділі навчально-методичного посібника автори розповідають про форми та методи проведення вокально-ансамблевих занять, підготовку керівника колективу до занять з ансамблем, розкривають методичні аспекти роботи з музичним твором та підготовку ансамблю до концертного виступу.

Т. Самая – українська співачка, викладач, заслужена артистка України, кандидат мистецтвознавства, професор кафедри естрадного співу Київської

муніципальної академії естрадного та циркового мистецтва, – розглядає багатополарність вокальної естради як синтетичного явища в художній культурі України впродовж XX та початку XXI століття [70]. У своїй монографії авторка обґрунтовує «концептуально-методологічні засади естрадознавства як мистецтвознавчого напрямку, що вивчає естрадне мистецтво у його жанрових, родових та видових відгалуженнях» [там само, с. 2]. «Сучасне вокальне естрадне мистецтво є складним конгломератом жанрів, напрямів та стилів, а тому її вивчення потребує нових підходів, які б відповідали внутрішнім законам її функціонування у культурному просторі. Традиційні методи дослідження вокальної естради, сформовані академічним музикознавством, не є ефективними, її вивчення на сучасному етапі повинно базуватися на нових методологічних засадах, у тому числі інтердисциплінарних. Необхідність перегляду підходів у дослідженні естрадного мистецтва, а також переосмислення ролі естради у розвитку культури України мотивувала до написання даної монографії» [70, с. 5].

Перший розділ монографії досліджує історіографію «естрадознавства» та методологічні дослідження в обласні естрадного мистецтва, а також визначає специфіку та базові засади естрадного мистецтва (відкритість, загальнодоступність, синтетичність, лаконізм, імпровізаційність, мобільність, професійна та соціальна індивідуальність).

Другий розділ монографії проводить екскурс в історичну ретроспекцію вокальної естради в українській культурі XX століття: становлення вокальної естради XX ст. (20-50-ті рр.), тенденції розвитку музичної естради 60–70-х рр. та музичне мистецтво естради 80–90-х рр. XX століття.

У третьому розділі авторка виявляє риси естрадного вокалу у відмінності від академічного та окреслює сучасні тенденції естрадної вокальної естетики; визначає специфіку вокальної естради, де невід’ємним атрибутом є звук як просторово-звуковий образ, дає характеристику звучання голосу, індивідуальним тембрам вокаліста. Зазначає, що «особливого значення в естрадному вокальному виконавстві також набуває музичний

метроритм, який є основним інструментом інтонаційно-динамічної передачі мелодичної та гармонічної структури твору» [70].

Також Т. Самая піднімає проблемні питання педагогіки. Сьогодні «...стимулює перегляд традиційних методів навчання в системі естрадної профільної освіти. Принципово важливі критерії реформування даної галузі мають враховувати не лише естетичні принципи, що характеризують сучасне естрадне мистецтво, але і визначати стратегічну ідею формування фахівців як ключовий момент у конкурентній боротьбі на світовому ринку. Тому освітнє середовище вокаліста повинно бути орієнтоване на практичне втілення нешаблонного мислення (від інтонації до артикуляції) і креативного розвитку всіх творчих ресурсів, враховуючи новітні досягнення сценічних, хореографічних, електронно-звукових, освітлювальних та інших технологій» [там, с. 103-104].

«Сьогодні перед викладачем стоїть завдання вибору кращих методів навчання, пов'язаних не тільки зі студентом, а насамперед з ерудицією і компетентністю самого вчителя для втілення та оптимізації наміченої програми створення автономної особистості, здатної до самореалізації в умовах динамічного розвитку сучасної цивілізації» [там само, с. 104].

Наталя Дрожжина, кандидат мистецтвознавства, доцент, завідувач кафедри музичного мистецтва естради та джазу Харківського національного університету мистецтв імені І. П. Котляревського, за авторським лекційним курсом навчальної дисципліни «Вокальне мистецтво естради: історія, теорія, практика» створила обґрунтовану комплексну наукову роботу, яка базується на поєднанні складових компонентів вокального естрадного мистецтва та розкриває специфіку вокального виконавства в системі музичного мистецтва естради як актуальну проблему виконавського музикознавства [27]. Н. Дрожжина розкриває вивчення загальних та спеціалізованих проявів вокального виконавства естради, різноманітних аспектів історії, теорії, методики та практики вокального виконавства.

Робота з підручником передбачає як спільне опанування теоретичного та практичного матеріалу в системі викладач-студент, так і самостійну роботу студентів. Розрахований на студентів, аспірантів та викладачів, а також на широке коло дослідників за спеціальністю «Музичне мистецтво естради».

Підручник складається з трьох частин. В першій частині авторка проводить соціокультурний аналіз вокального виконавства в контексті музичного мистецтва естради: феномен масової культури та музичного мистецтва естради, культурний статус естрадного вокалу в західній і вітчизняній культурах XX–XXI століть; витоки українського шоу-бізнесу; українська музична естрада як проблема національного самовизначення; питання глобалізаційного процесу музичної естради України на пісенному конкурсі «Євробачення».

В другому розділі авторка аналізує феномен особистості естрадного співака та робить аналітичні портрети майстрів вокальної естради Едіт Піаф, Мадонни.

В третьому розділі розкриваються теоретико-методичні засади вокального виконавства музичного мистецтва естради. Дуже поглиблено досліджуються акустико-фізіологічні явища голосового апарату естрадного співака, надається порівняльна характеристика манери естрадного співу, народного та академічного. Також висвітлено методологічні принципи навчання професійних вокалістів з позицій специфіки естрадного виконавства, методика виховання професіональних естрадних співаків у вищих навчальних закладах України.

Корисним для естрадних вокалістів та керівників естрадних колективів є ознайомлення з методами та прийомами постановки голосу виконавця.

Цінним в практичній роботі стане вивчення теми «Електроакустичний прилад мікрофон в історико-теоретичному та практичному аспектах», в якому авторка з'ясовує роль технічних звукопідсилювальних компонентів в концертно-виконавській діяльності естрадного співака в історико-теоретичному та практичному аспектах. «Техніка мікрофонного співу

пов'язана з необхідністю озвучити великий акустичний простір. Але це тільки одна з її функцій, і притому не найважливіша. Мікрофон допомагає подолати відчуженість між артистом і залом, він наближає до нас виконавця, відкриває слухачам світ його душі. Адже найглибші хвилюючі барви голос має саме при тому невеликому напруженні, якого вимагає мікрофон. І в цьому значенні мікрофон дозволяє вокальному естрадному мистецтву виконати головне художнє завдання – оголити єство людських відчуттів. Масштаби сучасної естради диктують завдання – скоротити фізичний розрив між співаком і слухацькою аудиторією, зміцнити їх внутрішній контакт. Саме для досягнення цих цілей і почали застосовувати мікрофон» [27, с. 213-214].

Авторка порівнює властивості мікрофонів різних направленостей, визначає основні типи мікрофонів та їх порівняльну характеристику та дає декілька практичних порад у вигляді відповідей на найбільш поширені запитання: яким чином вибрати відповідний мікрофон для роботи на концерті? які типи мікрофонів використовуються співаками в сучасній практиці? Чи можна підібрати якийсь універсальний відносно діаграм напрямленості акустичний пристрій? як підібрати для навчання тип мікрофона з відповідними для свого голосу параметрами? як тримати динамічний мікрофон при співі? як уникнути відомих «тупих» ударів у мікрофоні, що виникають під час вимовляння губних приголосних при співі?

Таким чином Н. Дрожжина робить висновок, що на сучасній сцені мікрофон є одним із основних елементів роботи естрадного співака. «Щодо методів використання мікрофонів в сценічному звукопідсиленні, то вони дуже різноманітні, але головний вчитель тут – практика та її критичне осмислення. Поза сумнівом, навички роботи з мікрофоном естрадному співаку необхідно довести до автоматизму. Як досвідчений водій підсвідомо володіє процесом управління автомобілем, не відриваючи при цьому свого погляду від дороги, так і вокаліст повинен працювати з мікрофоном, щоб його увага була максимально спрямована на рішення музично-драматичних та сценічних завдань [2, с. 228].

Також одна з тем підручника присвячена пристроям корекції і обробки вокалу в естрадному виконавстві. «Робота співака з мікрофоном у процесі еволюції вокального мистецтва естради від простого звукопідсилення зростає до використання цілого арсеналу специфічних прийомів, відкривши можливості для таких елементів вокальної техніки, які без звукопідсилення були просто неможливі. Освоєння вокалістами фундаментальних принципів роботи з електроакустичним обладнанням є сьогодні запорукою успішної виконавської діяльності» [27, с. 229]. Арсенал обладнання вокаліста не обмежується самим лише мікрофоном. Для успішного формування сигналу застосовується частотна корекція, динамічна обробка, просторова обробка, збагачення обертонами і, за необхідності, обробка гармонайзером для створення багатоголосного вокалу з одного виконавця або широкого звучання ансамблю виконавців. Подані практичні поради з налаштування електроакустичної апаратури, що також може використовуватися в роботі естрадних вокальних ансамблів.

В цілому презентована в підручнику авторська універсальна методика навчання професійному естрадному співу ґрунтується на ряді загально-дидактичних принципів вокальної педагогіки, а також принципах резонансної теорії мистецтва співу (за В. П. Морозовим), що розглядає голосовий апарат як цілісну взаємопов'язану систему з акцентом на роль резонаторів.

Естрадне вокальне мистецтво є національним, оскільки ґрунтується на народних ладових інтонаціях та має свої особливості. Оскільки виконавська і педагогічна вокальні школи впливають на розвиток вокального мистецтва в цілому, основні завдання української естрадної вокальної школи слід сформулювати таким чином:

- виховати професійних естрадних вокальних виконавців, які будуть здатними протистояти натиску низькопробної поп-культури;
- підготувати висококваліфікованих вокальних педагогів та керівників естрадних колективів на всіх рівнях фахової освіти;

- підняти рівень культури в цілях інтеграції в світову вокально-виконавську культуру естради.

Таким чином, щоб «інтегрувати яскраве і самобутнє вокальне мистецтво України в світове мистецтво естради, вітчизняна естрадна вокально-педагогічна школа має спиратися на національну музику, історію та культуру українського народу» [19, с. 249].

У сучасних наукових працях також досліджується тема механізмів формування вокальних навичок та виправлення можливих проблем [10, 13, 19, 29, 32].

Професорка В. Антонюк у своєму підручнику «Вокальна педагогіка» [10] розглядає суть педагогічної майстерності академічного співака-виконавця, проте окремі положення можна застосовувати і для вокального мистецтва естради. Власні досвіди інших науковців стали основою для розробки компетентностей педагогічної діяльності викладача-вокаліста [11, 28, 31, 37, 41, 50].

Сучасні науковці в своїх працях також розглядають важливі теми, а саме психологічні аспекти вокальної педагогіки, питання мотивації, психоемоційного стану учнів та методики психологічної підтримки. Так, Л. Гринь в навчальному посібнику «Теорія вокальної педагогіки» [26] висвітлює питання психології вокальної діяльності, усвідомлення значення психологічних категорій у формуванні вокального голосу.

Сучасні вітчизняні науковці Т. Котирло та Н. Філіпчук у своїй праці [37] досліджують проблему розвитку педагогічної майстерності викладачів музичних дисциплін вищих навчальних закладів України.

Монографія складається з чотирьох розділів. Перший розділ присвячений аналізу педагогічної техніки викладачів як складника педагогічної майстерності. Автори досліджують особливості її використання в процесі навчання диригуванню, визначають методи підготовки студентів до

роботи над музичним твором, прослідковують взаємозв'язок педагогічної техніки з педагогічними технологіями тощо.

В другому розділі проведений аналіз передумов розвитку музичної освіти на заході України протягом першої половини ХХ століття. Автори розповідають про становлення музичної освіти, досліджують рівень впливу культурних та історичних факторів та культурних діячів на цей процес.

Третій розділ присвячений розвитку професійної підготовки майбутніх викладачів мистецьких дисциплін на заході України у першої половини ХХ століття. Автори досліджують систему професійної підготовки фахівців, визначають роль музичних товариств та окреслюють проблеми цього процесу.

У четвертому розділі розкривається зміст підготовки фахівців в області музичного мистецтва у вищих навчальних закладах на заході України протягом першої половини ХХ століття. Особливістю цього процесу називають українську народну пісню, яка постає і змістом, і методом, і культурним зв'язком з практикою [37].

Матеріали, що розкривають особливості роботи з вокальними техніками, формуванням вокальних навичок студентів-естрадників, а також особливості роботи з ансамблями [17, 24, 29, 32, 85] допомагають у розвитку методичної майстерності педагога-вокаліста. Проте, у проаналізованих наукових матеріалах не досліджуються власне «шляхи» вдосконалення фахової майстерності з рекомендаціями в комплексі, що підкреслює актуальність нашого дослідження.

Таким чином, аналіз нормативно правових документів, спеціальних досліджень, присвячених формуванню професійної, психолого-педагогічної компетентності фахівців вокального естрадного мистецтва, проведених в даному розділі, дає можливість стверджувати, що кількість досліджень з цієї теми щорічно зростає. Вивчення сучасної літератури є важливою складовою вдосконалення педагогічної майстерності керівника вокального ансамблю надає можливість поглибити знання, розробити власні методики та впровадити нові підходи у навчальний процес.

Але у науковій літературі не виявлено в повній мірі концепції розвитку професійно-педагогічної компетентності викладачів фахових дисциплін закладів передвищої освіти, що і дало поштовх до проведення самостійного дослідження.

Висновки до першого розділу

Педагогічна майстерність є основною складовою компетентності керівника естрадного вокального ансамблю.

У процесі визначення важливості проблеми формування педагогічної майстерності, ми проаналізували ключові поняття та з'ясували, що ця якість є визначальною для продуктивної творчої діяльності.

Педагогічна майстерність у роботі з естрадним вокальним колективом закладу передвищої фахової освіти – це інтегральна якість, яка показує, наскільки професіонал готовий до роботи. Це те, що забезпечує високий результат. Вимірюється ця якість не лише тим, наскільки чисто співає колектив чи складний він вибрав репертуар. Головне – це те, як росте кожен студент як особистість і як артист.

Керівник має чітко знати, чого він хоче досягти. Він має перетворити абстрактну мету («сценічний успіх») на конкретні завдання, які можна виконати та виміряти (наприклад, засвоїти техніку «йодль» чи подолати страх виступу на сцені). Навіть якщо керівник має чудовий голос і досвід, але йому бракує цієї педагогічної майстерності, його власний талант залишиться марним для студентів. Тому майстерність – це вміння перетворити свій виконавський досвід на ефективний інструмент для навчання.

Педагогічна майстерність керівника естрадного вокального ансамблю базується на поєднанні професійних знань, творчих здібностей та організаційних навичок. Успішний керівник не лише навчає співу, а й мотивує, надихає учасників, створює яскраві сценічні образи та сприяє розвитку творчої особистості кожного члена ансамблю.

Знання фізіології та сучасних вокальних методик (щоб не зашкодити співакам), а також володіння різними стилями (від джазу до поп-музики), вміння робити аранжування та розумітися на студійній роботі забезпечать безпечну та якісну основу для навчання.

У навичках ефективно планувати репетиції, організовувати виступи, розумно керувати колективом, вирішувати конфлікти проявляється злагожденість та ефективність роботи всього ансамблю. А вміння враховувати здібності кожного учасника, сприяючи не лише професійному, а й психологічному зростанню, формуватиме професійність студента.

Удосконалення педагогічної майстерності керівника естрадного ансамблю музичного коледжу вимагає комплексного підходу, що поєднує знання вокальних технік, музичних стилів, сучасних технологій та навички роботи з колективом. Ці навички є показником ефективної діяльності. Поступово, в процесі накопичення педагогічного досвіду, формуються методи роботи, приходить виконавська та педагогічна майстерність, накопичується досвід вибору репертуару, спілкування зі студентами, виробляються лідерські та організаторські якості. Але також не обійтися без постійного аналізу власного досвіду, Саме це уникання вимагає сміливості відійти від «як і що співали раніше» і шукати нові шляхи для голосу, репертуару та сценічної подачі, тим самим постійно оновлюючи власну художню свідомість.

Розвиток вмінь керівника напряму впливає на якість ансамблевого виконання та його сценічний успіх. А постійне вдосконалення методів роботи, розвиток власних творчих здібностей і впровадження новітніх технологій допоможуть створити конкурентоспроможний та яскравий музичний колектив.

Таким чином можна зробити висновок, що у педагогічній діяльності важливим є поняття інтеграції. Саме цей синтез знань формує фахову майстерність. Бо сьогодні педагог, керівник ансамблю – це фахівець, який володіє не тільки професійними знаннями, навичками, але й здатен використовувати їх на практиці. І критерієм майстерності є не обсяг знань, а

здатність їх переформувати у якісне навчання, творчий успіх ансамблю та розвиток творчого потенціалу студентів. Ця думка і стала основою для подальшого дослідження.

РОЗДІЛ 2. ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ КЕРІВНИКА ЕСТРАДНОГО ВОКАЛЬНОГО АНСАМБЛЮ ЗАКЛАДУ ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ

2.1 Самоосвіта керівника естрадного вокального ансамблю

Тенденція сучасного світу полягає в тому, що розвиток музичного мистецтва, як і інших видів, не стоїть на місці. Оновлюються методики, репертуар та підходи до вивчення та виконання музичних творів. Чимало форм роботи керівника естрадного вокального ансамблю пов'язано з технічними засобами. Не обійтися і без менеджменту. Тому керівник колективу повинен весь час йти в ногу з новими трендами в області естради, психології спілкування зі студентами, розвивати власні професійні навички. Шляхів удосконалення професійної майстерності сьогодні існує багато. Пропоную окреслити основні напрямки, які можуть допомогти у цьому процесі.

Самоосвіта є ключовим чинником професійного та особистого розвитку фахівця, особливо в сучасних умовах, пов'язаних з реформуванням освіти та європейської інтеграції. «Прагнення до самовдосконалення, самоосвіта є важливим чинником професійного росту кожного викладача, один із шляхів розширення його професійних можливостей, пізнавальних інтересів та формування творчої індивідуальності, більш повної самореалізації педагога як особистості» [75, с.72].

В Україні самоосвіта керівника естрадного вокального колективу може бути у трьох форматах: формальна, неформальна та інформальна.

Формальна освіта здобувається у державних або приватних навчальних закладах. По закінченні її можна отримати офіційний документ – диплом,

сертифікат чи свідоцтво. Кожен курс має акредитовану програму, певну методику навчання та державне визнання. Наприклад, здобуття другої вищої освіти, курси підвищення кваліфікації в акредитованих установах, магістратура, аспірантура.

Неформальна освіта, як правило, організована поза межами традиційних навчальних закладів. Вона часто має практичне спрямування, не завжди завершується сертифікатом, але є цінною для особистісного та професійного розвитку. До них відносяться вебінари, майстер-класи, тренінги, професійні конкурси та фестивалі, навчання у творчих студіях.

Інформальна освіта не передбачає чіткої програми та системи оцінювання. Це читання фахової літератури; перегляд навчальних відео, участь у тематичних онлайн-форумах або педагогічних спільнотах з метою обміну досвідом з колегами, а також розробки та апробації нових форм уроків і навчальних матеріалів.

Сьогодні процес самоосвіти гальмує завантаженість викладача, брак часу, відсутність мотивацій – особливо зараз, під час війни. Але у мистецькій фаховій освіті саме рівень підготовки педагогів безпосередньо впливає на якість навчання та виховання. Професійні стандарти вимагають від викладача постійно підтримувати або підвищувати рівень професійної компетентності і це є необхідною умовою педагогічної діяльності.

Метою та мотиваційною силою для самоосвіти можуть бути потреба в оновленні знань, бажання творчо реалізувати себе, а також розвиток технологій, конкуренція серед педагогів.

Робота керівника естрадного ансамблю музичного коледжу передбачає високий рівень відповідальності та вимагає поєднання природного хисту, професійних навичок і педагогічної майстерності. У сучасному музично-педагогічному середовищі важливо залишатися обізнаним із новітніми тенденціями та досягненнями. Самоосвіта дає можливість керівникам ансамблю опановувати сучасні методики викладання, ознайомлюватися з актуальними питаннями в області педагогіки та розвитку вокальної техніки.

Наприклад, опанування новітніх технологій у навчальному процесі дає змогу викладачу розширювати свій професійний інструментарій, освоювати нові методи навчання та підходи до розвитку голосового апарату, ансамблевого співу.

Крім того, професійне зростання через самоосвіту сприяє розвитку творчого потенціалу педагога. Керівник вокального ансамблю, який самостійно вивчає нові техніки та виконавські підходи, здатний не лише ефективно навчати, а й своїм виконавським прикладом надихати студентів на подальші досягнення. Самоосвіта також сприяє удосконаленню методики роботи зі студентами, вмінню адаптувати навчальні матеріали до індивідуальних потреб кожного. Поглиблення знань у галузі педагогіки та психології допомагає викладачеві краще розуміти труднощі, з якими стикаються студенти, та знаходити шляхи для їх подолання.

Джерелами самоосвіти можуть бути друковані видання, наукові статті, конференції, майстер-класи, курси підвищення кваліфікації, культурно-мистецькі заходи, ознайомлення з роботою колег.

Якщо звернути увагу на особливості роботи саме викладача фахового навчального закладу (музичного коледжу), то керівник ансамблю працює на перетині педагогічної та мистецької діяльності, що вимагає від нього постійного вдосконалення знань і навичок. Окрім того, музичне мистецтво – це жива культура, яка постійно еволюціонує, знаходиться в пошуках нового: нові виконавські техніки, стилістичні напрями, композиторські школи та цифрові технології. Тому педагог має бути в курсі цих змін, щоб ефективно працювати зі студентами.

Показниками самоосвіти можуть стати підвищення якості викладання, розробки методичних посібників та програм, впровадження нових методів навчання, створення дидактичних матеріалів, участь у публічних виступах та тренінгах.

Одним з основних напрямків самовдосконалення та самоосвіти керівника естрадного ансамблю фахового музичного коледжу є *методична підготовка*.

Вивчення сучасних методик викладання музичних дисциплін, зокрема нових підходів до естрадного сольфеджіо, гармонії, аналізу творів є актуальним питанням відповідно до освітніх вимог. Тому поряд з традиційними методиками треба використовувати нові, враховуючи менталітет студентів, технології та педагогічні інновації.

Новітні методики побудовані на особистісно-орієнтованій системі, яка дозволяє адаптувати викладання до особливостей кожного студента – рівня підготовки, типу мислення, емоційного стану та інтересів. Це сприяє індивідуалізації та диференціації в процесі навчання.

Самоосвіта керівника естрадного ансамблю повинна бути спрямована на досягнення конкретних результатів у професійній діяльності. Наприклад, уміння планувати навчально-виховний процес відповідно до педагогічних принципів. Це полягає в умінні організувати навчальний та виховний процес так, щоб забезпечити ефективне, логічне й цілеспрямоване навчання студентів. Тобто, викладач заздалегідь продумує, що саме, як, в якій послідовності та чому саме так він буде викладати, щоб це було зрозуміло, цікаво й корисно для учасників начального процесу.

Виконавська майстерність керівника ансамблю полягає у володінні методикою естрадного вокалу та ансамблевого співу, постійній роботі над власними вокальними навичками, участь у конкурсах, фестивалях, концертах, що дозволяють підтримувати високий рівень виконавства. Також це може бути запис і аналіз власних виступів для критичного осмислення технічного та художнього виконання. Така форма самоосвіти є дуже цінною для викладача-виконавця.

Самоосвіта в області *психології та педагогіки* формує перш за все компетентності, що пов'язані з віковою психологією, особливостями навчання студентів музичних закладів та мотивації. Важливо проводити власну роботу

над комунікативними навичками. «Фахівці повинні бути як професійно обізнаними, так і здатними до ефективної взаємодії з іншими людьми, вміти швидко переключатися з одного виду діяльності на інший, володіти навичками емоційної саморегуляції, розуміти внутрішні стани інших людей; прогнозувати їхню поведінку; комплексно аналізувати ситуації спілкування; швидко реагувати на нові ситуації та виклики» [75, с. 33].

Ще одним важливим фактором для викладача, керівника музичного колективу є його розвинений *емоційний інтелект*. Це теж може бути одним з напрямків самоосвіти. Високий рівень ЕІ позитивно впливає на взаємодію зі студентами, на спілкування та поведінку у проблемних ситуаціях.

Також розвинений емоційний інтелект викладача, керівника вокального ансамблю підвищує мотивацію до професійної діяльності, фахового зростання, сприяє саморозвитку та самореалізації, гармонійній взаємодії, особистісному розвитку та життєвому успіху [25].

Обов'язково викладачам треба розвивати розуміння власних емоцій (пізнавання та розуміння джерел почуттів, усвідомлення відмінностей між почуттями і діями), контроль власних емоцій, самотивацію (відповідальність та фокусування на завданні), розуміння емоцій інших (емпатія, вміння слухати), соціальні уміння (розуміння інших та взаємини з ними, здатність бути дружнім та позитивним) [25].

Педагогічна імпровізація, яка теж є показником психолого-педагогічної компетентності, є проявом загально-логічних та емоційних творчих дій в їх єдності. Розвиток таких навичок як вільне поєднання різних видів музично-виконавської діяльності та словесного експромту Для здійснення педагогічної імпровізації велике значення має рівень загальної культури вокаліста, його психолого-педагогічна грамотність та ерудиція [78], що може стати однією з завдань самоосвіти.

Науково-дослідницька робота як напрямок самоосвіти – це доповіді на конференціях, круглих столах, педагогічних семінарах. Також результати своєї дослідницької роботи можна оформлювати у вигляді публікацій

наукових статей у фахових виданнях. Дослідження цікавих тем можуть стати предметом дискусій зі студентами, ознайомлення їх з тією чи іншою епохою, історією створення творів, що виконує колектив, тощо.

Пропоную перерахувати джерела самоосвіти, які є актуальними сьогодні.

1. Книги та наукові публікації. Викладачі можуть розширювати свій кругозір, читаючи сучасну педагогічну та музикознавчу літературу. Це можуть бути наукові праці з історії музичного мистецтва, методики викладання вокалу, аналізу музичних форм тощо. Такі платформи, як *Google Scholar*, *Academia.edu* або репозитарії закладів освіти чи методичних центрів мистецької освіти мають доступ до безлічі наукових статей.

2. Курси підвищення кваліфікації. Участь у таких програмах дає змогу викладачам опановувати нові методики та технології, отримати сертифікати та підвищити свій професійний рівень. Платформи *Coursera*, *Udemy*, *Open Music Academy* пропонують курси від провідних університетів світу.

3. Взаємодія з провідними педагогами, відомими виконавцями, диригентами дає можливість перейняти нові методики роботи, покращити власні навички та ознайомитися з передовими підходами. Майстер-класи та фахові семінари сьогодні стали простором для практичної самоосвіти, яка має важливе значення для вдосконалення педагогічної майстерності керівника естрадного вокального ансамблю в закладі фахової передвищої освіти. У сучасних умовах, коли естрадне мистецтво змінюється швидко, провідні педагоги та виконавці, особливо у сфері естрадного вокалу, є носіями найсучасніших знань. Участь у таких заходах дозволяє викладачу опанувати інноваційні вокальні техніки, безпосередньо побачити та спробувати, як застосовувати безпечні та ефективні методи для сучасного співу (наприклад, техніка, що походить від Сета Ріггса, яка часто не входить до традиційних навчальних програм).

Цінним є вивчення підходів до роботи з репертуаром, що відповідають вимогам сучасного музичного ринку та репетиційного процесу. Це стосується

як вокального виконання, так і роботи з аранжуванням. Демонстрація технік виконання, диригування чи роботи з мікрофоном дозволяє керівнику показати свою педагогічну значимість в навчальному процесі перед студентами.

Взаємодія з відомими виконавцями та диригентами дає унікальний досвід, який неможливо отримати з підручників. Спостереження за тим, як провідні диригенти та артисти керують творчим процесом, мотивують колектив та вирішують непередбачувані сценічні проблеми, допомагає керівнику розвинути власні лідерські якості.

Чимало майстер-класів присвячені психологічній стійкості та подоланню страху сцени. Ці знання дозволяють керівнику допомагати студентам керувати емоціями, що є ключем до творчої свободи.

В епоху технічного розвитку вебінари та семінари, що проводяться онлайн, набули особливої ваги, забезпечуючи швидкість та доступність до нових якісних знань. Дистанційний формат дозволяє викладачу (незалежно від його географічного розташування) навчатися у міжнародних педагогів, які є недоступними для очних зустрічей.

Також такий формат пропонують і з метою ефективного часового та фінансового способу отримати знання, що є важливим для викладачів з обмеженим бюджетом на професійний розвиток.

Сам факт участі в онлайн-заходах підвищує цифрову грамотність керівника, яка потрібна йому для роботи зі студентами в умовах змішаного навчання, відеозапису виступів та онлайн-комунікації.

Для самоосвіти вокаліста-естрадника існує кілька онлайн-платформ, які пропонують курси, вебінари та індивідуальні заняття. Наприклад, *вокальна студія «Solovey»* пропонує авторський 2-місячний курс сучасного естрадного вокалу від Ольги Олійник. Курс включає 36 записаних уроків, аудіо-вправи з прикладами та мінусовками, а також практичні заняття з викладачем. Платформа *The Maestro Online* надає унікальні курси співу та майстер-класи від міжнародних виконавців, які працювали з провідними артистами. Популярними сьогодні є вебінари на платформі *Yula*, де пропонуються на

лекції на теми, що пов'язані з розвитком вокальної майстерності, зокрема: «Значення інтонаційно-технічних вправ у розвитку вокальної майстерності», «Навички естрадного вокалу», «Сольфеджіо – важлива роль у розвитку початківців вокалістів» та інші.

Окрім вище згаданих платформ, для самоосвіти керівника естрадного вокального колективу існують додаткові ресурси, які можуть бути корисними:

Prometheus – одна з найбільших українських платформ відкритих онлайн-курсів, яка пропонує понад 250 курсів на різноманітні теми, включаючи мистецтво, культуру та особистісний розвиток.

EdEra – українська освітня платформа, яка надає безкоштовні онлайн-курси з різних дисциплін, включаючи мистецтво та культуру.

Coursera – міжнародна платформа, яка співпрацює з провідними університетами та організаціями світу, пропонуючи курси з музики, вокалу та інших мистецьких напрямків.

Udemy – онлайн-платформа з великою кількістю курсів, включаючи вокальні техніки, сценічну майстерність та інші аспекти естрадного мистецтва.

Портал «Дія. Цифрова освіта» – український портал, який надає безкоштовні освітні серіали для розвитку цифрових навичок, що можуть бути корисними для просування власної творчості онлайн.

YouTube – є незамінним помічником, де можна переглядати відеоуроки з вокалу, ансамблю, гри на інструментах, аналізу музичних творів.

MasterClass – це курси від світових зірок. Формат подачі матеріалу – відеоуроки із завданнями та робочими зошита. Теми курсів присвячені опануванню манери естрадного співу, роботі над вокальним твором, техніки виконання, аранжуванню, створенню фонограм. Наприклад, відеоурок від Christina Aguilera «Вокальна техніка» розкриває роботу з диханням, розширенням діапазону, рифуванням, імпровізацією. Відеоурок від Timbaland «Креативна музика та біти» присвячена створенню фонограм, ритмів для сучасної музики.

Цей перелік платформ сьогодні дуже великий. Теми опанування різноманітні – від розширення вокального діапазону, контролю дихання для сильного та стабільного звуку та освоєння сучасних вокальних стилів до роботи з мікрофоном, аранжування вокальних партій для ансамблю та підготовки до сценічних виступів. Ці платформи надають можливість у власному темпі отримувати знання та вдосконалювати навички, що вкрай необхідні для успішного розвитку вокаліста-естрадника та керівника естрадного ансамблю.

Таким чином курси, майстер-класи та семінари є незамінним інструментом для перетворення теоретичних знань на дієву педагогічну практику. Співпраця з колегами, обговорення проблемних питань, обмін методичними напрацюваннями та ознайомлення з міжнародними практиками у сфері музичної освіти – все це сприяє професійному розвитку.

4. Участь вокального колективу в конкурсах та фестивалях, особливо в умовах сьогодення, є найбільш ефективною формою практичної самоосвіти, індикатором педагогічної майстерності керівника естрадного вокального ансамблю та стимулом для професійного розвитку керівника. «Особливістю художньої майстерності є здатність викликати реакцію людей на представлений твір» [2, с. 59]. А для того, щоб викликати цю реакцію, колективу та її керівнику треба пройти довгий шлях. У процесі підготовки до конкурсу керівник ансамблю вчиться обирати конкурентоспроможний, актуальний та складний репертуар, який і відповідатиме трендам, але водночас розкриватиме індивідуальні особливості студентів-виконавців. Вивчення критеріїв оцінювання (вокальна техніка, сценічна культура, оригінальність аранжування) змушує керівника коригувати методики роботи. Отримання об'єктивної оцінки від професійного журі є найціннішим інструментом самоаналізу. Керівник аналізує помилки не лише виконавців, а й власні педагогічні. Також участь в конкурсах дає можливість безпосередньо порівняти свій колектив з іншими, запозичити успішні сценічні та методичні кейси у колег.

В умовах дистанційного або змішаного формату навчання (що стало актуальним через війну), конкурси набувають додаткового значення, акцентуючи увагу на технічні компетентності керівника вокального колективу. Перед ним постають завдання опанувати навички якісного відеозапису, звукорежисури (зведення вокалу з фонограмою) та візуальної презентації (вибір локацій, монтаж). Це перетворює керівника на мультимедійного фахівця, що є вимогою часу.

Підготовка відеоматеріалу для дистанційного конкурсу також вимагає від керівника високих організаційних здібностей для координації роботи учасників, які можуть знаходитися у різних містах чи країнах.

Таким чином, участь у конкурсах – це найбільш інтегрований вид самоосвіти, який одночасно залучає та розвиває всі три складові педагогічної майстерності: професійні знання (вивчення вимог журі та нових аранжувальних рішень), творчі здібності (створення оригінального сценічного образу для виступу) та організаторські навички (управління часом, технічна підготовка матеріалу).

Саме в цій практичній діяльності теоретичні знання перетворюються на дію, а педагогічна майстерність керівника підтверджується результатом виступу колективу.

Таким чином самоосвіта викладача музичного коледжу є необхідною умовою його професійного зростання. Вона охоплює різні аспекти: методичну підготовку, виконавську майстерність, дослідницьку діяльність, освоєння нових технологій та розвиток психологічної компетентності. Постійне навчання допомагає викладачеві відповідати сучасним вимогам освіти, мотивувати студентів та сприяти їхньому музичному розвитку. Самоосвіта повинна стати безперервним процесом, який робить викладача не тільки високопрофесійним фахівцем, а й натхненником для майбутніх поколінь музикантів.

2.2 Впровадження інноваційних технологій у роботу керівника естрадного вокального ансамблю

Сучасний світ з кожним днем активно інтегрує цифрові технології у всі сфери життя. Фахова професійна освіта в царині естрадного виконавства теж не є винятком. Сьогодні традиційні підходи поступово доповнюються та трансформуються завдяки використанню цифрових інструментів. Такі зміни не лише підвищують ефективність навчання та викладання, але й роблять процес більш інтерактивним та доступним.

Сучасні методики передбачають використання таких цифрових інструментів, як інтерактивні платформи, додатки, віртуальні інструменти, онлайн-курси. Це розширює можливості викладання. Вивчення та впровадження інноваційних технологій, зокрема програмного забезпечення для аналізу вокалу, відеоуроків та онлайн-ресурсів або створення віртуального хору дає змогу інтегрувати сучасні засоби в освітній процес, підвищуючи ефективність роботи керівника естрадного вокального ансамблю та сам процес навчання. Це дозволяє ефективно організовувати навчальний процес, забезпечити індивідуальний підхід до кожного учасника ансамблю, проводити репетиції у змішаному або дистанційному форматі, зберігати та архівувати навчальні матеріали, партитури та записи.

Інноваційні цифрові засоби допомагають керівнику ансамблю підвищити якість вокальної підготовки. Зокрема, використання програм для аналізу вокалу (Vocal Pitch Monitor, Melodyne, SingScope) дає можливість керівнику та учасникам детально аналізувати інтонацію, чистоту звучання, динаміку голосу.

Одним з ключових аспектів сучасної роботи вокального ансамблю є використання професійних аудіо- та нотних редакторів. Ці інструменти дозволяють керівнику адаптувати музичний матеріал до індивідуальних особливостей учасників ансамблю, готувати високоякісні музичні супроводи, експериментувати зі звучанням та швидко вносити зміни під час підготовки концертних програм. Популярними в практиці є програми:

Cubase – для створення фонограм, аранжування, запису та обробки вокальних партій. Керівник ансамблю може записати репетиційне виконання творів для аналізу помилок, має можливість зробити «караоке»-версії пісень для репетицій, а також проводити роботу над балансом голосів (соло, дуети, тріо, ансамбль). Наприклад, записати партії кожного учасника окремо і звести в загальний трек, створити аранжування у стилі джаз та накласти ефекти: реверберацію, автотюн.

Sibelius і *Finale* – для написання та редагування партитур, створення аранжувань для різних вокальних складів.

Керівник ансамблю може створювати нотні партитури для вокалу та інструментів, генерувати партитури для різних складів – від соло до ансамблю та хору, миттєво прослуховувати партитури з використанням бібліотек реалістичних звуків та експортувати ноти у формат PDF, MIDI, аудіо або XML для інших програм (наприклад, *Cubase*). Особливістю є можливість швидко змінювати тональність, транспонувати для зручності співаків.

Ці програми надають можливості для створення партитур будь-якої складності, підтримувати нотний запис для популярної, джазової, класичної музики, вставляти акордові символи, цифровий бас, тексти пісень та перетворювати MIDI-файли у ноти та навпаки.

Робота з віртуальними нотними архівами (*minus.lviv.ua* – *Українські мінусовки*, *X-minus*) значно спрощує підбір репертуару. Це особливо важливо для естрадного вокального ансамблю, де потрібен постійний пошук актуальних композицій та аранжувань.

Платформи дистанційного навчання (*Zoom*, *Google Meet*) стають незамінними для організації репетицій у випадках, коли немає можливості зібрати колектив наживо. Це дає змогу підтримувати навчальний процес, обговорювати творчі завдання, виконувати вокальні вправи та аналізувати виконання в режимі реального часу.

Поеднання інтерактивних технологій, професійного програмного забезпечення, онлайн-ресурсів і віртуальних платформ дозволяє керівнику

естрадного вокального ансамблю підвищити ефективність навчально-творчого процесу, адаптувати його до викликів сучасності, ефективно використовувати ці ресурси як для індивідуальної роботи з учасниками, так і для колективних занять та дистанційних репетицій.

2.3. Навчальний репертуар та репетиційний процес як показник професійної майстерності керівника естрадного ансамблю

Концертні виступи розвивають виконавську майстерність, допомагають краще розуміти труднощі, з якими стикається колектив, і знаходити ефективні шляхи їх подолання. Але концертний виступ стане успішним, якщо керівник відповідально ставитиметься до вибору репертуару та належної репетиційної роботи.

Правильно підібраний репертуар має відповідати віковим, технічним і психологічним особливостям учасників естрадного ансамблю, а також враховувати їх вокальні здібності. Вибір репертуару не лише сприяє засвоєнню вокальних навичок, а також допомагає формувати художній смак та музичну культуру виконавців.

Основу роботи повинні складати твори, спрямовані на вирішення вокально-методичних завдань: розвиток вокальної техніки, дихання, артикуляції, дикції, інтонації. До таких творів повинні входити вокалізи, народні пісні, а також твори сучасних композиторів. Поступове розширення стилів та жанрів в репертуарі надає змогу учасникам колективу розширювати свої знання та глибше розуміти музичне мистецтво. Гнучкість викладача у виборі репертуару є відображенням його професійної майстерності. Таким чином, навчальний репертуар виконує роль не лише засобу засвоєння вокальних технік, а й ефективного інструменту виховання художнього смаку, розвитку творчого потенціалу та індивідуального стилю виконавців.

Важливими елементами творчого розвитку та рівня виконавської майстерності, сценічного образу і сприйняття колективу публікою є декілька принципів, які ми окреслимо.

Перший принцип полягає у відповідності музичного твору і рівня підготовки ансамблю. Репертуар має відповідати технічним і вокальним можливостям учасників. Для ансамблів-початківців важливо вибирати пісні з нескладним аранжуванням, фрагментарними підголосками та повторюваним ритмом, тоді як більш спрацьовані колективи можуть виконувати багатоголосні композиції.

Другий принцип полягає у стилістичній єдності та різноманітності. Вокальний ансамбль музичного коледжу може спеціалізуватися на певному жанрі (поп, джаз, рок, фанк тощо) або поєднувати різні стилі для створення унікального звучання. Важливо дотримуватися балансу між класичними хітами та сучасними композиціями.

Третій принцип – це художня цінність і виразність. Обрані твори повинні мати емоційну наповненість, цікаву гармонію та мелодійну виразність. Це дозволяє не лише розвивати вокальні навички, а й залучати слухачів до глибшого сприйняття музики.

Темброва та вокальна палітра ансамблю складають четвертий принцип. Репертуар підбирається з урахуванням складу ансамблю: чоловічий, жіночий чи змішаний, можливість виконання в унісон або поліфонічно. Використання бек-вокалу, соло-партій та гармонійного супроводу має бути добре продуманим.

Також важливо враховувати, перед якою публікою виступає ансамбль. Репертуар може змінюватися в залежності від концертного майданчика – від камерних до фестивальних виступів. Тому обов'язково треба враховувати *відповідність аудиторії та формату виступу колективу.*

Шостим принципом є оригінальність аранжувань. Обробка чи аранжування пісень мають підкреслювати унікальність ансамблю, навіть якщо виконуються відомі твори. Створення власних версій популярних пісень або

виконання авторських композицій додає колективу власного обличчя та впізнаваності.

Важливим є принцип *балансу між динамічними та ліричними творами*. Концертна програма естрадного ансамблю має бути збалансованою, включати як ритмічні та енергійні композиції, так і спокійні ліричні номери. Це допомагає тримати увагу слухачів і робить виступи різноплановими.

Ансамбль повинен орієнтуватися на *сучасні тенденції*, але не втрачати власну індивідуальність. Виконання кавер-версій популярних хітів у власному стилі допомагає завойовувати широку аудиторію.

Ще одним принципом є *мовне репертуарне розмаїття*. Якщо ансамбль виступає на різних сценах, важливо мати репертуар українською та хоча б англійською мовами, щоб розширити географію слухачів і брати участь у міжнародних заходах.

Таким чином формування репертуару вокального ансамблю – це творчий процес, який залежить від багатьох факторів: стилю колективу, виконавського рівня кожного учасника, аудиторії та цілого виступу. Вдало підібраний репертуар зможе розкрити вокальні можливості учасників, зробити виступ яскравим та тим самим зацікавити слухачів.

Приклад підбору репертуару для естрадного ансамблю музичного коледжу:

Світові естрадні хіти: «Hallelujah» (Leonard Cohen), «Bohemian Rhapsody» (Queen), «Shallow» (Lady Gaga & Bradley Cooper), «Someone Like You» (Adele), «Watermelon Sugar» (Harry Styles), «Easy On Me» (Adele), «Ой у лузі червона калина» (сучасні обробки).

Використання такого різноманітного матеріалу дозволяє керівнику не лише навчити студентів опанувати базові вокальні і сценічні навички, але й сформувати їхній універсальний творчий профіль, що відповідає вимогам сучасної сцени. Також включення сучасних хітів до репертуару колективу

дозволяє керівнику тримати руку на пульсі сьогодення та навчати музичній гнучкості та готовності до роботи з будь-яким актуальним матеріалом.

Джазові композиції: «Feeling Good» (Nina Simone, Michael Bublé, «Summertime» (George Gershwin), "Fly Me to the Moon" (Frank Sinatra), "Autumn Leaves" (Joseph Kosma), "The Girl from Ipanema" (Antônio Carlos Jobim)

Робота з цими творами дозволяє керівнику естрадного вокального ансамблю поглибити знання студентів у стилістиці, а також застосувати на практиці складні методики роботи з вокальною гармонією та імпровізацією.

Українські хіти: «Човен» гурт «(Один в каное)», «Стефанія» («Kalush Orchestra»), «Океан» (Океан Ельзи), «Шум» (Go_A), «Батьківщина», «Музика звучить» (Л. Горова, І. Францескевич), «Водограй», «Червона Рута» (В. Івасюк), Чорнобривці" (М. Мозговий), пісні Ігоря Поклада, Зоряни Мартин, Андрія Білика, пісні гуртів «ManSound» або «Піккардійська Терція» (а'капела).

Використання цих українських хітів у репертуарі ансамблю дозволяє керівнику вирішити подвійне завдання: забезпечити високий професійний рівень виконання та водночас плекати любов до національної музичної спадщини.

Народні пісні в сучасній обробці: «Ніч яка місячна» (джазова версія), «Цвіте терен» (фолк-рок стиль), «Ой, на горі два дубки» (фолк-рок/пауер-поп за стилем «Скрябін або «Тартак»), «Колискова» («Ой ходить сон...»-медитативний етно-електронік як у ONUKA чи KAZKA), веснянки/гаївки (з репертуару «ДахаБраха», етно-хаос/авангардний фолк), Різдвяні колядки (з репертуару «Піккардійська Терція»), «Щедрик» (обробка на кшталт «Pentatonix» або «The Real Group» - сучасний вокальний поп-джаз (Beatbox).

Включення таких творів у репертуар вокального ансамблю музичного коледжу дозволяє вирішити дві освітні проблеми. Перша полягає у тому, що студенти засвоюють вокальні техніки, які є актуальними для сучасної сцени (робота з драйвом, вокальним розщепленням, електронними ефектами). А друга – керівник вчить студентів поважати автентичний матеріал, розуміти

його історичний та регіональний контекст, і водночас творчо його переробляти, забезпечуючи йому належне місце у сучасній культурі.

Репетиційна робота, яка є серцем естрадного ансамблевого мистецтва, поєднує технічну майстерність, командну взаємодію та творче натхнення. Це основний етап підготовки студентського колективу до художнього виконання. Саме в процесі регулярної, методично організованої репетиційної роботи відбувається формування ансамблевої злагодженості, чистоти інтонації, динамічного балансу та сценічної виразності. Тому володіння знаннями про основні етапи репетицій є запорукою результативності.

Репетиційний процес є циклом, який можна розділити на три етапи. Перший – організаційно-підготовчий. Будь-яка робота над новим музичним твором потребує підготовки. керівник виступає як художній стратег, аналізуючи та плануючи подальший процес. Його майстерність проявляється у здатності глибоко проаналізувати обраний твір, сформулювати чітку художню концепцію та виконавське бачення. На цьому етапі керівник, враховуючи індивідуальні особливості учасників, створює або адаптує аранжування та розробляє детальний план, ефективно розподіляючи час між технічними та художніми завданнями.

Другий, основний етап – це інтенсивна робота над звуковим балансом, що вимагає від керівника найвищої слухової майстерності. За допомогою конкретних методичних прийомів досягається ідеальний інтонаційний стрій та тембральна єдність ансамблю, а також встановлюється динамічний баланс, що дуже важливо для естрадного колективу.

Третій, завершальний етап, вимагає задіяти творчі та психологічні компетенції керівника. Тут треба перетворити технічно правильне виконання музичного твору на цілісний сценічний продукт. Керівник виконує режисерську роботу: формує єдине дихання ансамблю по фразам, наповнює виступ емоційним змістом, сценічними рухами. Також найважливішим кроком є психологічна підготовка виконавців – зняття сценічного страху, формування впевненості та досягнення стану творчої свободи.

Володіння цими фазами дозволяє керівнику не просто керувати процесом, а виховати в ансамблі культуру спільного творчого процесу, де кожен учасник розуміє свою роль у досягненні високохудожнього результату.

Керівник будь-якого вокального колективу обов'язково повинен починати основний етап репетиційного процесу з розспівування – розігріву голосового апарату, розвитку вокального слуху, координації дихання та артикуляції. Це створює базу для подальшої точної вокальної роботи.

Інтонаційна злагодженість полягає у роботі над строем, слуховим контролем і вмінням тримати гармонію.

Робота над ритмом і темпом виконується з урахуванням вказівок керівника, з використанням диригентських жестів, метронома або ритмічних вправ.

Ансамбль має бути єдиним «організмом», де кожен учасник відчуває музичну драматургію твору, тому особлива увага приділяється будові фраз та динамічним відтінкам.

Артикуляція та дикція, тобто чіткість мовлення в ансамблевому співі формує якість художнього образу і впливає на розуміння тексту слухачем.

Сценічна виразність виконавців включає міміку, жест, емоційне забарвлення, що формують цілісну виконавську концепцію.

Репетиція – це не лише технічна, а й соціальна взаємодія. Успіх залежить від взаємної поваги, довіри, колективної відповідальності. Завдання керівника полягає у створенні та збереженні творчої атмосфери, де кожен учасник почуватиметься залученим і значущим.

Таким чином удосконалення педагогічної майстерності керівника естрадного колективу – це безперервний процес, що охоплює різні аспекти: від саморозвитку до співпраці з професіоналами. Керівник повинен бути готовим адаптуватись до змін у мистецтві та освіті, щоб забезпечити успішний розвиток свого колективу та допомогти студентам реалізувати їхні творчі потенціали. Використання комплексного підходу дозволить створити у закладі

фахової передвищої освіти динамічне і креативне середовище, що заохочує до розвитку та самовдосконалення.

Висновки до розділу 2.

Другий розділ магістерської роботи присвячений аналізу конкретних шляхів, механізмів та форм удосконалення педагогічної майстерності керівника естрадного вокального ансамблю закладу фахової передвищої освіти.

Аналіз підтвердив, що цей процес є комплексним, що вимагає від педагога постійної інтеграції виконавських, психологічних та організаційних компетенцій у професійній діяльності.

Удосконалення майстерності керівника естрадного вокального ансамблю було визначено як процес безперервної самоосвіти та практики, кінцевою метою якого є забезпечення конкурентоспроможності колективу та розвиток творчої особистості студента.

Також було сформульовано, що педагогічна майстерність керівника естрадного ансамблю базується на триєдиній моделі, яка об'єднує професійні знання, творчі здібності та організаційні навички.

Професійні знання охоплюють глибоке знання вокальної фізіології, різноманітних музичних стилів (джаз, фанк, поп), а також навички сучасного аранжування та студійної роботи. Творчі здібності включають в собі здатність створювати нові сценічні образи, оригінально інтерпретувати репертуар та надихати студентів на художній пошук.

Організаційні навички полягають у плануванні і проведенні репетицій, ефективному управлінні колективом (вирішення конфліктів) та менеджменті (організація виступів). Лише гармонійний розвиток цих трьох компонентів дозволяє керівнику досягти позитивних результатів роботи колективу.

Самоосвіта керівника естрадного ансамблю відбувається переважно у практичних пошуках. Основними формами її є:

- курси, майстер-класи, семінари та вебінари як форма взаємодії з провідними виконавцями та педагогами. Це дозволяє оперативно переймати нові вокальні методики, ознайомлюватися з передовими підходами до саунд-дизайну та вдосконалювати власні виконавські навички, що є основою педагогічної значущості.
- конкурси та фестивалі, що забезпечують зовнішню, незалежну оцінку педагогічних, творчих та організаційних компетенцій керівника. Участь колективу в конкурсах, що проводяться у дистанційному форматі, стимулює розвиток технічної майстерності (якісний запис, монтаж, зведення), перетворюючи керівника на мультимедійного фахівця.

Також було доведено, що вибір репертуару є не лише естетичним, а й методичним рішенням, яке прямо впливає на вдосконалення майстерності. Ефективний репертуар має бути різноманітним і збалансованим. Виконання сучасних світових поп- та джазових хітів розвиває у студентів відчуття ритмічної складності та розуміння специфіки естрадної гармонії.

Використання популярних українських хітів та автентичних пісень в сучасній обробці (KAZKA, Go-A) дозволяє керівнику вокального ансамблю поєднати високий професійний рівень виконання з вихованням національної ідентичності та демонструє його майстерність в аранжуванні та стилізації.

Також було з'ясовано, що репетиційний процес є головною ареною для застосування майстерності. Він повинен складатися з трьох етапів:

- організаційно-підготовчий етап, що полягає у формуванні керівником художньої концепції та розробки детального плану роботи. Таким чином, керівник естрадного вокального ансамблю виступає як менеджер проєкту.
- технічний етап, що фокусується на досягненні інтонаційної чистоти та ансамблевої злагодженості.
- художньо-сценічний етап (режисерська та психологічна робота) , що включає в себе роботу над формуванням єдиного фразового дихання,

розробку сценічних мізансцен та психологічна підготовка вокального ансамблю до досягнення стану творчої свободи на сцені.

Таким чином, удосконалення педагогічної майстерності керівника естрадного вокального ансамблю закладів фахової передвищої освіти є динамічним процесом. Це постійний рух від володіння знаннями до синтезу компетенцій, де кожен етап є кроком, що вимагає від керівника не лише бути вчителем, а й творчим лідером, менеджером та психологом. Кінцевий результат цього вдосконалення – створення конкурентоспроможного, унікального колективу, здатного ефективно працювати в умовах постійних змін сучасної музичної індустрії.

РОЗДІЛ 3. ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОЦЕСУ УДОСКОНАЛЕННЯ ФАХОВОЇ МАЙСТЕРНОСТІ КЕРІВНИКА ЕСТРАДНОГО ВОКАЛЬНОГО АНСАМБЛЮ

3.1. Констатувальний експеримент дослідження

Дослідження завжди є необхідним кроком у підвищенні рівня навчання студентів та викладання дисциплін. Умови сьогодення диктують постійні зміни та осучаснення методів, репертуару. З метою дослідити процес удосконалення фахових навичок викладачів вокалу та керівників вокальних ансамблів закладів передвищої фахової освіти, враховуючи їхній різний вік та досвід роботи, було проведено констатувальний експеримент.

Організаційна структура дослідження була поділена на кілька ключових етапів:

- планування - визначення мети, завдань та методології дослідження;
- формування вибірки респондентів – для забезпечення репрезентативності були відібрані викладачі з різним досвідом та підходами до навчання;
- розробка питань анкети.

Анкета спеціально розроблена для збору інформації про різні аспекти вдосконалення майстерності, включаючи методи роботи, джерела самоосвіти та ставлення до професійного розвитку в умовах сьогодення.

Після збору даних був проведений їхній детальний аналіз, враховуючи досвід кожного учасника опитування .

Метою даного дослідження було вивчення розуміння респондентами поняття «педагогічна майстерність,» шляхів її удосконалення, ставлення до самоосвіти, володіння прийомами естрадного співу, а також впливу зовнішніх факторів, зокрема воєнного стану, на професійну діяльність педагогів. Кінцевою метою було виявлення ключових стратегій, які допомагають

викладачам досягати своїх професійних цілей, що, у свою чергу, має сприяти розробці нових, більш ефективних підходів для підвищення кваліфікації.

Методологія. Методологічна основа дослідження включала комплекс взаємодоповнюючих методів. Головним інструментом збору даних стало анкетування, яке дозволило виявити їх розуміння поняття «фахова майстерність», ставлення викладачів до процесу професійного зростання та визначити основні методи, які вони використовують. Додатково було застосовано метод спостереження за навчальним процесом, а також метод аналізу впливу військового стану на процес удосконалення фахових навичок. Природа констатувального експерименту передбачала збір та аналіз інформації без втручання в досліджуваний процес. Основне завдання полягало в тому, щоб зафіксувати реальний стан проблем, які пов'язані з удосконаленням педагогічної майстерності викладачів.

Узагальнення отриманих результатів дає можливість відстежити як позитивні, так і негативні тенденції у педагогічному середовищі, що є основою для подальшої розробки рекомендацій щодо підвищення кваліфікації.

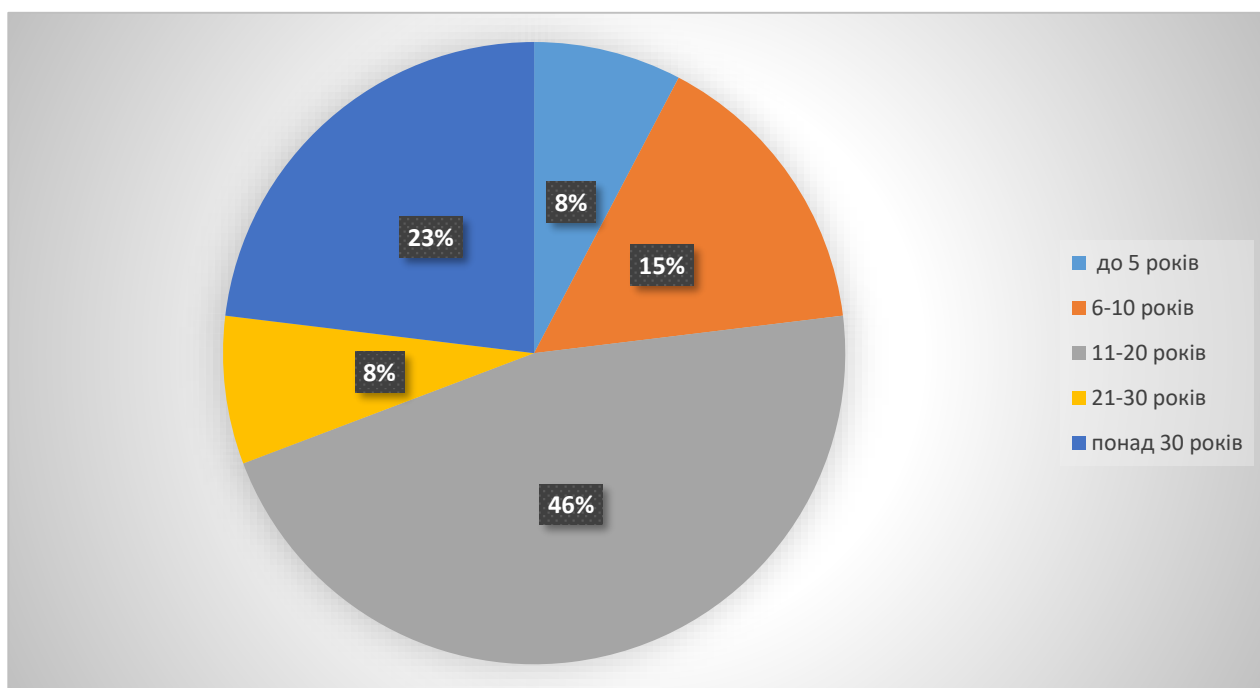
Дослідження проводилось серед викладачів естрадного вокалу та керівників естрадних колективів закладів передвищої мистецької освіти різних областей України.

В опитуванні взяли участь 26 респондентів, що дозволяє виявити певні якісні тенденції та узагальнити погляди фахівців галузі. Стаж роботи – від 4 до 40 років. Середній досвід опитаних становить близько 20 років. Тобто опитування проводилося серед досвідчених фахівців, що надає їхнім відповідям значну вагу та достовірність, оскільки вони базуються на багаторічній практиці. Хоч іноді це демонструє певний консерватизм у поглядах, водночас, їхній багатий досвід дозволив сформулювати унікальні авторські підходи до навчання.

Окрему групу склали молоді фахівці з досвідом до 5 років. Вони є представниками нового покоління, більш мобільними, швидше адаптуються

до сучасних викликів і ефективно використовують цифрові технології в навчальному процесі.

Також до вибірки увійшли керівники естрадних вокальних ансамблів зі стажем понад 30 років. Ця категорія, попри поважний вік та консервативні погляди, має значний практичний досвід, який дозволяє їм створювати власні унікальні методичні школи. Аналіз їхніх підходів дає змогу виявити спільні та відмінні риси в розумінні педагогічної майстерності.

Результати анкетування, що є основним компонентом експерименту, були проаналізовані з урахуванням педагогічного стажу, що дозволило виявити ключові вектори у відповідях. Детальний аналіз кожного питання представлено далі.

Першим питанням було дослідити розуміння респондентами поняття «педагогічна (фахова) майстерність».

Відповіді на це питання свідчать про комплексне розуміння поняття «педагогічна (фахова) майстерність». Переважна більшість опитаних (22 з 26) визначають її як поєднання професійних знань, навичок, досвіду та особистісних якостей педагога. Респонденти наголошують на важливості

глибоких знань, вмінь та практичного досвіду в роботі, що допомагають удосконалювати процес навчання. Значна кількість відповідей вказує на такі риси, як емпатія, вміння знаходити індивідуальний підхід до кожного учасника ансамблю, здатність зацікавлювати, створювати дружню емоційну атмосферу. Також респонденти пов'язують майстерність з ефективністю донесення знань та досягненням високих результатів у вихованців. Ще було підкреслено, що майстерність не є вродженою, а формується та розвивається шляхом постійного самовдосконалення та підвищення кваліфікації.

Таке розуміння поняття відповідає сучасним науковим підходам, де педагогічна майстерність розглядається не лише як набір компетенцій, а як інтегрована характеристика особистості педагога, що поєднує професійні та особистісні компоненти.

Продовжуючи дослідження, було запропоновано респондентам визначити шляхи удосконалення педагогічної майстерності. Відповіді учасників чітко вказали на різноманітність їх бачення. Опрацьовані результати показали, що переважна більшість респондентів зазначає безперервну освіту як основний принцип професійного зростання. Були виокремлені такі напрями:

- формальне навчання: курси підвищення кваліфікації, майстер-класи, вебінари;
- самоосвіта: читання фахової літератури, прослуховування записів професійних виконавців, самостійне вивчення новітніх методик;
- професійна комунікація: обмін досвідом з колегами, спілкування з відомими викладачами та блогерами;
- власна практика: активна виконавча та конкурсна діяльність, що підкреслює важливість особистого досвіду для розвитку педагогічної майстерності.

Чимало керівників естрадних колективів музичних коледжів зі стажем роботи понад 20 років вважають процес удосконалення майстерності як власний педагогічний шлях. Викладачі з досвідом до 20 років краще розуміють

суть поняття «шляхи вдосконалення педагогічної майстерності», наголошують на формальній самоосвіті, відвідуванні майстер-класів, конференцій, семінарів, різноманітних тренінгів.

Таким чином опитані фахівці розуміють, що удосконалення – це не одноразова подія, а безперервний процес, який вимагає постійної залученості та самовіддачі. Акцент на самоосвіті свідчить про високу відповідальність та ініціативність респондентів у питанні власного професійного зростання.

Про важливе значення самоосвіти свідчать і результати відповідей на питання щодо значення удосконалення педагогічної майстерності для викладача вокалу та керівника вокального ансамблю. Абсолютна більшість респондентів (24 з 26) підтвердили, що цей процес має критичне значення для викладачів. Відповіді, що містили слова «безумовно», «без сумніву» та «обов'язково», підкреслюють категоричність їхньої позиції. Один з респондентів зазначив, що цей напрям, на жаль, відсутній у культурі, що вказує на існуючі проблеми в освіті. Тож результати свідчать про загальне розуміння професійною спільнотою необхідності постійного розвитку. Фахівці усвідомлюють, що від їхньої майстерності залежить не лише якість навчання, а й здатність залучати та утримувати студентів. Невеликий відсоток негативної відповіді може бути предметом подальшого дослідження, щоб виявити причини такої думки.

Думки опитуваних про основні складові манери естрадного співу свідчать про глибоке розуміння технічно-виконавських особливостей. Вже раніше наголошувалося, що багато керівників вокальних естрадних ансамблів мали академічну вокальну освіту. Але відповіді на питання показали, що фахівці різних вікових категорій не обмежуються лише базовими поняттями, а називають конкретні вокальні техніки та навички. Основними складовими манери естрадного співу були названі:

- технічні елементи: правильне дихання(діафрагма), робота резонаторів, звукоутворення, згладжування регістрів;
- вокальні прийоми: мікст, белтінг, глісандо, субтон, розщеплення голосу;

- артистичні та музичні елементи: інтонація, дикція, ритмічна точність, емоційність, сценічна виразність, імпровізація;
- індивідуальність: усвідомлення, що манера залежить від стилю та жанру, а також від індивідуальних особливостей виконавця.

На жаль, двоє респондентів надали такі відповіді, що не можна констатувати їх обізнаність в цьому питанні: впевненість, індивідуальність, готовність до довготривалого навчання, актуальність, сучасність, техніка виконання.

Таким чином опитування показало, що майже повне розуміння складових естрадного співу, що виявили респонденти, відповідає сучасним педагогічним підходам щодо керування вокальним ансамблем. Це демонструє, що викладачі орієнтуються не лише на класичну школу, а й володіють знаннями про специфіку сучасних вокальних напрямків, що є критично важливим для підготовки студентів у закладах передвищої фахової освіти.

Наслідком цього були і відповіді щодо вивчення манери співу відомих естрадних та джазових виконавців. Більшість респондентів (20 з 26) стверджували, що вивчають манери співу відомих виконавців або, принаймні, слідкують за їх творчістю. Названі імена охоплюють як класиків естради та джазу (Френк Сінатра, Елла Фіцджеральд, Уїтні Х'юстон), так і сучасних артистів (Адель, Аріана Гранде, Джамала). Два респонденти відзначили, що «слідкують, але не вивчають», ще два «мають власний досвід роботи», що може вказувати на індивідуалізований підхід, не пов'язаний з копіюванням чужих манер. Два респондентів відповіли, що не вивчають манери. Відповідь «ні» надали респонденти, що мають більше 20 років стажу. Але взагалі викладачі усвідомлюють, що для ефективного навчання естрадному вокалу необхідно бути в курсі сучасних тенденцій та володіти знаннями про різні стилі. Вивчення манер відомих виконавців є важливим інструментом для розвитку вокальних навичок та розширення професійного кругозору. Однак, існує невелика частина фахівців, які віддають перевагу власному досвіду або класичним методикам, не заглиблюючись у вивчення конкретних виконавців.

«Чи володієте Ви в повній мірі прийомами естрадного співу?» Відповіді на це питання розподілилися таким чином, що більшість (14 з 26) вважають, що не володіють усіма прийомами в повній мірі. Такі відповіді, як «Досвід є, але вчитися треба все життя», «Не в повній мірі, але вдосконалюю себе», «Ні» вказують на скромність та усвідомлення постійної потреби в навчанні. Два респонденти прямо зазначили, що його техніки «обмежені академічною школою». Це контрастує з меншою групою, яка стверджує, що володіє прийомами (8 респондентів).

Ці результати свідчать про самокритичність та орієнтацію на розвиток серед опитаних фахівців з різним стажем роботи. Більшість викладачів усвідомлюють, що естрадний вокал постійно еволюціонує і володіння всіма прийомами є складним завданням, яке вимагає безперервної роботи над собою. Це підтверджує попередній висновок про те, що самоосвіта є ключовим елементом у їхній професійній діяльності як керівників естрадних ансамблів.

Продовженням цієї теми було питання щодо прийомів естрадного співу, якими володіють респонденти. Відповіді учасників анкетування продемонстрували знання широкого спектру специфічних вокальних прийомів. Серед перелічених:

- грудний та змішаний регістри: мікст, белтінг;
- специфічні звуки та ефекти: фрай, тванг, гроул, штробас, субтон, йодль;
- технічні прикраси: мелізми, глісандо, вібрато;
- елементи академічного вокалу: висока співацька позиція, діафрагмальне дихання, опора звуку.

Досвідчені викладачі вміють продемонструвати складні фрагменти музичних творів, які студенти музичного коледжу утруднюються виконувати. Двоє опитуваних не володіють техніками.

Ці відповіді свідчать, що переважно всі викладачі з різним стажем роботи володіють не лише базовими прийомами, а й спеціалізованими техніками, які дозволяють надавати виконавцям індивідуальне звучання та розширювати їхні виразні можливості. Наявність як класичних, так і сучасних

термінів у відповідях показав, що фахівці ефективно поєднують різні школи та підходи у своїй практиці.

Одним з обов'язкових навичок вокалістів–професіоналів є володіння дихальними вправами та методиками. Саме таке питання і було поставлене респондентам. Відповіді показали, що викладачі використовують широкий спектр методик, поєднуючи класичні та сучасні підходи. Найчастіше згадувалися:

- дихальна гімнастика. Методика О. Стрельнікової була названа переважною більшістю респондентів, що свідчить про її популярність;
- вправи на діафрагмальне дихання (італійська школа *bel canto*, а також задування свічки, надування кульок);
- спеціалізовані методики. Респонденти згадали методики Апперта, Віктора Ємельянова (фонопедичні вправи), Сета Рігса (*Speech Level Singing*) та EVT (*Estill Voice Training*).

Також деякі викладачі наголошували на використанні елементів різних методик, які адаптуються під потреби конкретного студента, поєднують класичний та естрадний вокал. Тільки один респондент зазначив, що не користується методиками.

Отримані дані підтверджують, що загалом керівники естрадних вокальних ансамблів не обмежуються однією методикою. Вони застосовують синтетичний підхід, який поєднує найкращі практики з різних вокальних шкіл. Це свідчить про їхню готовність до інновацій та здатність адаптувати навчальний процес, враховуючи індивідуальні особливості учасників ансамблю.

Гігієну співу дотримуються переважна більшість респондентів (25 з 26). Відповіді «Обов'язково», «Звичайно і привчаю до неї студентів», «Так, бо від цього залежить якість співу» свідчать про усвідомлення важливості цього аспекту. Один респондент відповів «Не завжди», що може вказувати на ситуативні обставини, які не дозволяють дотримуватися гігієни голосу. Ці результати свідчать про високий рівень професійної свідомості керівників

естрадных ансамблів. Вони розуміють, що гігієна голосу є фундаментальним елементом як для власного професійного довголіття, так і для здоров'я їхніх учнів, студентів. Це вказує на відповідальний підхід до викладання, що включає не лише технічні аспекти, а й турботу про здоров'я голосового апарату.

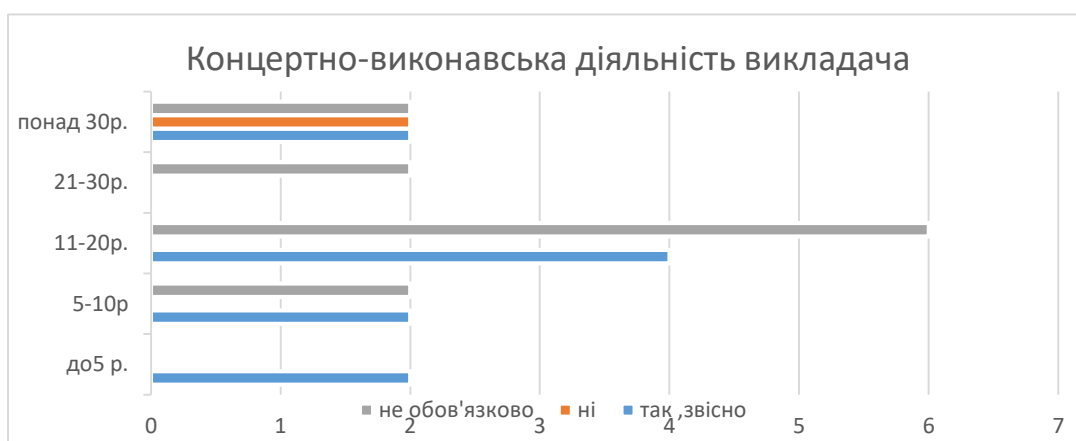
Різноманітність репертуару вокального ансамблю чи індивідуального репертуару студента є ключовими для розвитку педагогічної майстерності. Так вважають більшість респондентів (22 з 26 або 84,6%). Вони обрали цей варіант, наголошуючи на тому, що репертуар має враховувати особливості та можливості вокалістів. 6 респондентів (23,1%) вважають, що складність репертуару є показником майстерності викладача. Також, ще 6 респондентів (23,1%) вказали, що популярний репертуар використовується для зацікавленості студентів, а 4 респонденти (15,4%) відзначили, що регламентований репертуар дозволяє накопичити досвід. Таким чином результати свідчать, що сучасні викладачі орієнтовані на індивідуалізацію навчального процесу. Вони усвідомлюють, що майстерність полягає не лише в роботі зі складними творами, а й у вмінні підібрати репертуар, який відповідатиме потребам та рівню студента, мотивуючи його до навчання. Це вказує на перехід від авторитарної до більш гнучкої, студентоцентрированої моделі навчання.

Майже всі респонденти (24 з 26) погодилися, що емоційний комфорт у колективі є запорукою успіху. Відповіді «Звичайно», «Звісно», «Обов'язково» з різними додатковими коментарями свідчать про загальну згоду. Один з респондентів зазначив, що це важливо «в наш час – особливо», інший – «в першу чергу в підготовці програми». Один респондент висловив протилежну думку, вважаючи, що емоційна складова не має заміняти технічно-виконавську.

Таким чином результати показують, що керівники естрадних вокальних ансамблів усвідомлюють важливість психологічної атмосфери для досягнення високих результатів. Це свідчить про їхнє розуміння сучасних педагогічних

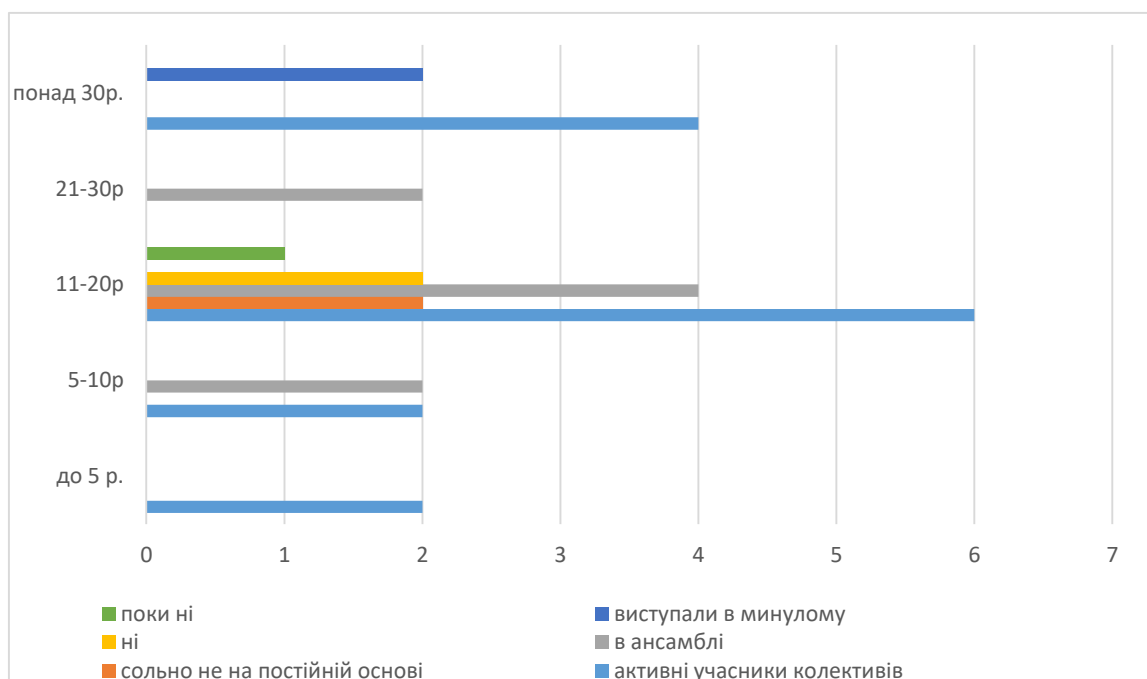
підходів, де акцент робиться не лише на техніці, а й на психологічній підготовці та створенні сприятливого середовища для творчості.

Загальна думка щодо обов'язкової концертно-виконавської діяльності керівника естрадного колективу схиляється до того, що виконавська діяльність є бажаною, але не обов'язковою. 12 респондентів (46,2%) відповіли «Так» або «Звісно», аргументуючи це тим, що «особистий приклад завжди переконує» і «ми вчимося та вчимо, щоб показувати свою творчість іншим». Водночас, 10 респондентів (38,5%) відповіли «Ні» або «Не обов'язково», пояснюючи тим, що високу кваліфікацію можна підтримувати завдяки глибокому розумінню методики викладання та досвіду роботи зі студентами. Тож питання виявило розбіжності в поглядах. Молоді фахівці вважають за потрібне концертувати і особистий виконавський досвід є ключовим елементом авторитету та майстерності, оскільки дозволяє демонструвати знання на практиці. Більш досвідчені викладачі, що працюють більше 5 років, спираються на думку про необов'язковість концертної діяльності і вважають, що педагогічні та виконавські навички не є синонімами, і досвідчений викладач може ефективно навчати, не будучи при цьому активним концертним виконавцем. Це свідчить про наявність двох підходів до визначення професіоналізму в цій сфері.

Продовженням цієї теми було наступне питання «Чи працюєте Ви у творчих естрадних колективах чи виступаєте сольно як концертний виконавець?»

Відповіді на це питання показують, що значна частина опитаних (14 з 26 або 53,8%) є активними або частково активними виконавцями. 10 респондентів відповіли «Так», 2 – «Сольно не на постійній основі», ще 2 – «Сольно не виступаю, з ансамблем – так». 4 респонденти відповіли «Ні», 4 – «Поки ні» або «Виступала в минулому». Це все свідчить, що більша частина викладачів поєднує педагогічну діяльність із власною виконавською практикою, що відповідає попередньому висновку про важливість особистого прикладу. Активна участь у концертній діяльності дозволяє керівникам вокальних ансамблів не лише підвищувати кваліфікацію, а й демонструвати студентам практичне застосування здобутих навичок. Зрештою, це робить їхній досвід більш авторитетним та цінним.

В умовах сьогодення війна впливає на якість життя та роботу викладачів закладів фахової передвищої освіти, тим самим впливаючи на процес вдосконалення педагогічної майстерності. Це стверджують більшість респондентів (25 з 26). Основними чинниками впливу називають:

- психологічний аспект, а саме нестабільний емоційний та психічний стан як викладачів, так і студентів, що вимагає нових підходів у навчанні та психологічної підтримки;

- технічні та організаційні перешкоди: повітряні тривоги, вимкнення світла, обмеження на пересування ускладнюють навчальний процес, а також проведення очних майстер-класів та конкурсів;
- фінансові труднощі обмежують можливості для платного навчання та придбання необхідних матеріалів;
- виклики воєнного стану змушують адаптуватися до дистанційних форматів, виховувати стійкість та шукати нові шляхи для творчого розвитку.

Лише один респондент відповів, що все залежить від територіального розташування, і ще один – війна не впливає, адже «майстерність не залежить від стану», що може свідчити про глибоку внутрішню стійкість, яка дозволяє абстрагуватися від зовнішніх обставин.

Тож можна зробити висновок, що майже всі керівники естрадних вокальних ансамблів розглядають воєнний стан не тільки як перешкоду, а й як потужний чинник, що ставить нові вимоги до їхньої професійної компетентності. Це вимагає не лише адаптації до дистанційного навчання, а й розвитку психолого-педагогічних навичок для роботи в умовах стресу.

На питання «Як Ви вдосконалюєте свою педагогічну майстерність під час воєнного стану?» відповіді демонструють, що всі опитані активно шукають та використовують альтернативні способи для професійного розвитку в умовах війни. Найчастіше згадуваний спосіб – дистанційне навчання (вебінари, онлайн-курси, майстер-класи в інтернеті) та спілкування та обмін досвідом з колегами.

Участь у дистанційних конкурсах, концертна діяльність (зокрема, благодійні заходи), що дозволяє підтримувати навички та мотивувати себе та студентів у практичній діяльності.

Також серед опитуваних має місце формальна освіта (2 – навчання в магістратурі та 1 займається приватно з викладачем попри свій великий досвід). Також у відповідях зазначається і неформальна освіта – перегляд

відео, аналіз інформації, читання методичної літератури. Усе зазначене свідчить про гнучкість та прагнення до постійного вдосконалення.

Такі відповіді підтверджують, що і молоді викладачі, керівники естрадних ансамблів, і досвідчені фахівці є високо адаптивними та вмотивованими. Вони не припинили власне професійне зростання, а переорієнтувалися на доступні в сучасних умовах методи, що підкреслює їхню стійкість та цілеспрямованість.

За останні 3 роки респонденти набували нових навичок під час самоосвіти, які можна поділити на кілька груп:

- вокальні техніки. Респонденти згадали йодль, драйв, белтінг, що свідчить про поглиблення знань у специфічних прийомах естрадного співу (6 учасників);
- методичні та психологічні навички. Керівники естрадних вокальних ансамблів удосконалювали методику роботи на цифрових платформах, працювали з емоційним станом здобувачів освіти, вивчали інклюзивні підходи та вокалотерапію. Це показує, що самоосвіта охоплює не лише технічні аспекти, а й педагогічну психологію;

- навички інтерпретації тексту, акторської майстерності, самоорганізації, а також створення презентацій та тематичних концертів;
- особистісний розвиток. Було відзначено набуття навичок впевненості та вміння спокійніше сприймати помилки, що вказує на особистісне зростання.

Отримані дані підтверджують, що самоосвіта для викладачів вокалу є багатогранним процесом, який охоплює технічну, методичну та особистісну сфери. Це свідчить про їхню готовність адаптуватися до сучасних викликів, включаючи дистанційне навчання та роботу з психоемоційним станом студентів.

Також переважна більшість респондентів (24 з 26, або 92,3%) висловили зацікавленість у відвідуванні майстер-класів та інших освітніх заходів. Відповіді «Дуже цікаво» та «Так» з різними додатковими коментарями підтверджують їхнє бажання навчатися. 2 респонденти зазначили, що їх зацікавленість залежить від «того, хто їх проводить», що вказує на важливість кваліфікації та репутації спікера. Ще 2 респонденти відзначили, що їм «мало часу» на такі заходи, що є поширеною проблемою. Таким чином ці результати підтверджують високий запит викладачів на безперервне професійне навчання не зважаючи на стаж роботи і досвід. Вони готові інвестувати свій час та увагу в освітні заходи, але при цьому мають чіткі критерії вибору, надаючи перевагу якісному контенту та досвідченим лекторам.

Сьогодні, як і в інших сферах педагогічної діяльності, існує багато проблем у вокальній педагогіці. Наші респонденти виділили кілька ключових проблем.

По-перше це кадрове та методичне питання – недостатня кількість кваліфікованих спеціалістів, які водночас володіють сучасними методиками естрадного вокалу і роботи з ансамблем. Це пов'язано з тим, що більшість викладачів навчалися академічному вокалу. Також було згадано використання застарілих «радянських методик», а також «антивокальні» модні манери співу,

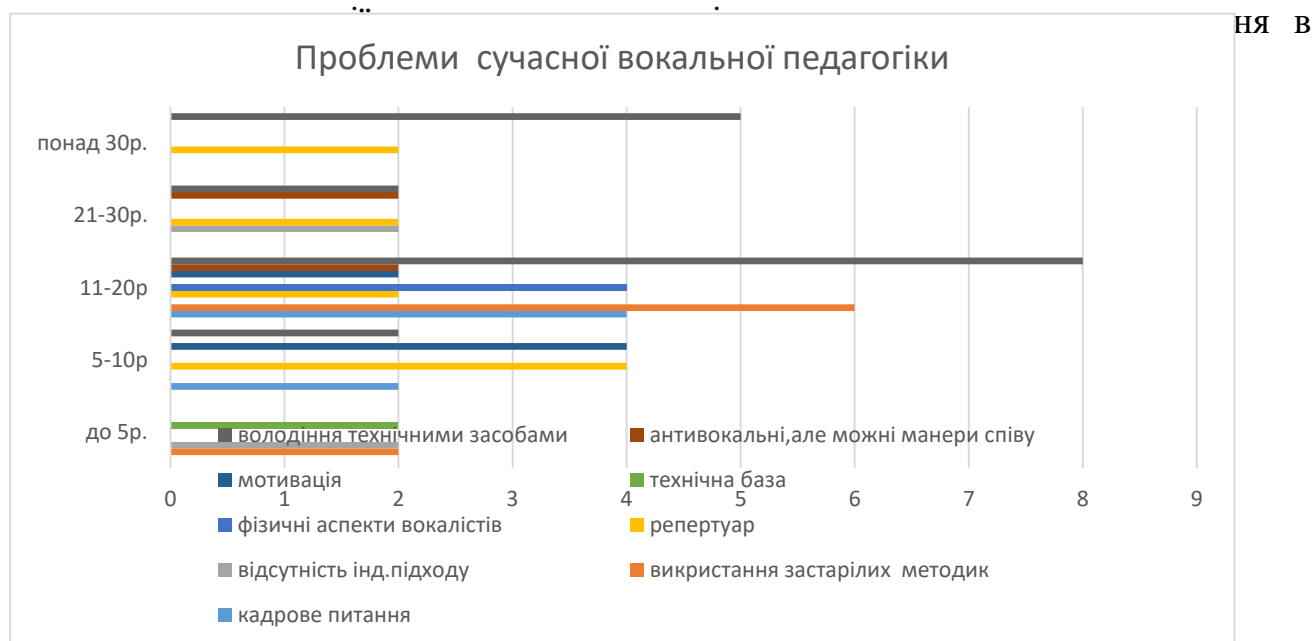
які можуть нашкодити голосовому апарату вокаліста. І знову-таки все через брак кваліфікованих викладачів.

Другою проблемою більшість респондентів зазначають брак навичок роботи з технічними засобами, апаратурою, комп'ютерними програмами. Лише респонденти зі стажем роботи до 10 років володіють цими знаннями та застосовують їх у своїй практиці без проблем. Це говорить про поступове осучаснення методичної літератури та програм підготовки кваліфікованих кадрів в обласні естрадного співу. Тут можна зазначити, що дійсно щорічно з'являються нові програми для здобувачів фахових коледжів [45, 46], які основним завданням мають на меті сформувати у здобувачів освіти висококваліфікованих спеціалістів з набутими компетентностями в області естрадного співу.

На жаль ще є такі випадки, коли відсутній індивідуальний підхід, небажання слухати студента та використання жорстких «рамок». Це також зазначається у відповідях.

Брак якісного, сучасного естрадного україномовного репертуару для вокальних естрадних ансамблів також є істотною проблемою.

Також у відповідях звертають увагу на слаборозвинену дихальну систему сучасної молоді, що впливає на голосовий апарат, а деякі студенти музичних коледжів взагалі соромляться співати. Тому фізичний розвиток та

Проаналізовані дані свідчать, що найгострішою проблемою залишається певне «відставання» від сучасних потреб. Керівники естрадних ансамблів музичних коледжів відчують брак сучасної апаратури, методичних і нотних матеріалів, що задовольняють потреби здобувачів і слухача. Це підкреслює необхідність оновлення освітніх програм та посилення підготовки викладацьких кадрів.

Висновки до розділу 3.

В рамках дослідження шляхів удосконалення фахової майстерності керівників естрадних ансамблів закладів передвищої мистецької освіти автором роботи проведено експеримент. Відповідно до вимог проведення визначено мету, предмет та об'єкт дослідження, методи дослідження, способи обробки отриманих результатів. Анкета містила 20 питань, в експерименті взяли участь 26 керівників естрадних вокальних ансамблів з різних областей України зі стажем роботи в музичному коледжі від 4-х до 40 років. Актуальність опитування полягала у питаннях, пов'язаних з проблемами роботи цих фахівців в умовах воєнного стану в Україні.

У результаті проведеного анкетування отримано цінну інформацію щодо професійних орієнтирів, методичних підходів та педагогічних установок керівників естрадних колективів. Узагальнення відповідей дозволило окреслити сучасний стан та тенденції розвитку вокально-педагогічної практики.

1. Опитування підтвердило, що керівники естрадних вокальних колективів активно займаються самоосвітою. Вони вивчають нові техніки співу, освоюють цифрові програми для навчання (що стало особливо важливим) і впроваджують індивідуальні підходи до студентів, опановують сучасні вокальні техніки та інклюзивні методики. Це свідчить про високий рівень внутрішньої мотивації до безперервного вдосконалення та доводить, що педагоги мають високу внутрішню потребу бути сучасними і професійними.

2. Репертуар студентського вокального ансамблю розглядається як важливий чинник формування педагогічної майстерності. Більшість респондентів наголошує на необхідності різноманітності та індивідуалізації добору творів, що відповідає сучасним тенденціям особистісно зорієнтованого навчання.

3. Власна концертно-виконавська діяльність, на думку респондентів, сприймається як бажаний, але не обов'язковий компонент роботи викладача. З одного боку, вона сприяє зростанню авторитету та професійної впевненості педагога, з іншого – не визначає рівень його педагогічної компетентності і не завжди залежить від сольних концертів. Разом із тим, високий виконавський рівень завжди є істотною перевагою.

4. Аналіз результатів також засвідчив високий інтерес керівників студентських естрадних вокальних ансамблів до відвідування майстер-класів, лекцій та відкритих уроків, що підкреслює їхню орієнтацію на безперервний професійний розвиток. Це свідчить про те, що вони відкриті до обміну досвідом і розуміють його цінність.

5. Особливу увагу респонденти приділили впливу воєнного стану на керування вокальним ансамблем в музичному коледжі. З одного боку, це принесло серйозні виклики. Серед основних було названо обмеження концертної діяльності, зниження доступності очних конкурсів, дестабілізацію емоційного стану педагогів і студентів. З іншого боку, така криза стала поштовхом до розвитку: різко зросло значення дистанційних форматів навчання, а також активізувалися процеси пошуку нових методичних підходів. Упорядкувавши результати, ми можемо окреслити ряд наступних проблеми:

- брак нових кваліфікованих кадрів – і серед керівників, і серед учасників ансамблів;
- недостатність навичок роботи із сучасними технічними засобами (запис, монтаж, онлайн-платформи);
- збереження застарілих методик (деякі педагоги все ще використовують їх як основне кредо);

- недостатній розвиток сучасного навчального репертуару (навчальний репертуар «не встигає» за сучасними тенденціями в естрадному виконавстві);
- недостатність психологічної підготовки викладачів, особливо для роботи в умовах стресу;
- недостатня підготовленість і низька мотивація студентської молоді.

Таким чином, проведене експериментальне дослідження зафіксувало поточний стан та сформувало чіткий запит на зміни в області керування естрадним вокальним ансамблем. Експеримент підкреслив важливість подальшого дослідження шляхів удосконалення фахової майстерності керівників цих колективів та формування основних компетенцій в сучасних умовах. Результати анкетування вказують на необхідне радикальне оновлення. Подальший розвиток фахової майстерності керівників вокальних ансамблів можливий лише через комплексний підхід, який зробить з педагога не просто виконавця, а цілісного, адаптивного, психологічно стійкого лідера – здатного виховувати артистів, які будуть успішними в реаліях завтрашнього дня. Це завдання є ключовим для збереження конкурентоспроможності української фахової освіти.

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження підтвердило, що вдосконалення фахової майстерності керівника естрадного вокального колективу та взагалі викладачів естрадного співу закладів передвищої мистецької освіти є ключовим елементом їхнього професійного зростання. Магістерська робота була спрямована на виявлення шляхів підвищення ефективності викладацької діяльності, що є необхідною умовою для розвитку естрадної вокальної педагогіки в цілому.

Для досягнення поставленої мети та вирішення визначених завдань було виконано наступне:

- проаналізовано науково-методичні джерела, що стосуються професійного розвитку керівників естрадних вокальних ансамблів закладів фахової передвищої освіти;
- розкрито поняття «педагогічна майстерність» та визначено основні шляхи її вдосконалення;
- проведено експериментальне дослідження та проаналізовано його результати.

У межах дослідження було проаналізовано практичну діяльність керівників естрадних ансамблів, що дозволило встановити сучасний стан проблематики. Це допомогло сфокусувати роботу на покращенні якості роботи з вокальними ансамблями в музичних коледжах.

Для досягнення мети дослідження було використано комплексний підхід, що включав загальнонаукові методи. Було проаналізовано низку науково-методичних джерел, проведено опитування керівників естрадних ансамблів музичних коледжів України. Щоб теоретично обґрунтувати процес формування вокальних навичок, було опрацьовано наукові роботи з цієї тематики та використано аналітичний метод.

За результатами дослідження було визначено кілька ключових аспектів:

1. Педагогічна майстерність керівника вокального ансамблю повинна вміщувати в собі врахування індивідуальних особливостей кожного студента – учасника навчального колективу. Індивідуальний та диференційований підхід є критично важливим для досягнення найкращих результатів.
2. Розширення та урізноманітнення репертуару є важливим фактором, що сприяє розвитку вокальних здібностей студентів та розкриттю їхнього творчого потенціалу.
3. Постійне самовдосконалення та самоосвіта, участь у майстер-класах, семінарах та інших заходах відіграє важливу роль у розвитку педагогічної майстерності.
4. З огляду на динамічні зміни в суспільстві та освітніх технологіях, важливим є вміння керівника вокального ансамблю не тільки зберігати високий рівень професійної компетентності, але й активно адаптуватися до нових викликів.

У рамках експерименту було використано емпіричні методи – спостереження, анкетування та діагностика. Ці методи дозволили виявити професійний рівень керівників естрадних вокальних ансамблів та здійснити статистичну обробку отриманих даних.

Висновки роботи підтверджують, що постійне самовдосконалення, застосування індивідуального підходу та розширення репертуару є основними компонентами успішного вдосконалення педагогічної майстерності керівників естрадних вокальних ансамблів. Узагальнені результати доводять, що сучасний керівник такого колективу постає як фахівець, що здатний поєднувати педагогічну, методичну та виконавську діяльність в закладі фахової передвищої освіти. Він демонструє високу гнучкість, адаптивність та психологічну стійкість навіть у кризових умовах воєнного стану, що забезпечує стабільність і результативність навчального процесу. Все це є запорукою розвитку сучасної естрадної вокальної освіти в Україні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Gardner, H. *Frames of Mind: The Theory of Multiple Intelligences*. New York, NY: Basic Books. 2011.
2. Kondratenko, I., Skoryk, T., Drozhzhina, N., & Tsurkanenko, I. (2022). Art Competitions as a Means of Students' Creative Growth. *Revista Romaneasca Pentru Educatie Multidimensionala*, 14(4 Sup.1), 58-67. <https://doi.org/10.18662/rrem/14.4Sup1/659> (WoS).
3. McClosky, D. B. *Your Voice at Its Best: Diagnosis and Correction of Vocal Faults*. Boston, MA: The McClosky Institute of Voice. 2000.
4. Riggs, S. *Singing for the Stars: A Complete Program for Training Your Voice*. Los Angeles, CA: Alfred Publishing. 2001
5. Sadolin, C. *Complete Vocal Technique*. Copenhagen: Complete Vocal Institute. 2008.
6. Sinek, S. *Start With Why: How Great Leaders Inspire Everyone to Take Action*. New York, NY: Penguin Books. 2009.
7. Titze, I. R. *Principles of Voice Production*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall. 1994.
8. Totska, L., Huralnyk, N., Doroshenko, T., Kholodenko, V., & Kondratenko, I. (2024). Current trends of implementing creative vocal methods in the practice of musical art teacher`s professional training. *Youth voice journal*, 14 (3). (Special Issue, Part 1). Pp. 46–56. <http://dx.doi.org/10.13140/RG.2.2.21529.84320> (Scopus).
9. Антонюк А. Г. Вокальна педагогіка (сольний спів): підручник. Вид. 3-тє, доп. і перероб. Київ : Видавець В. Бихун, 2017. 218 с.
10. Антонюк А. Г. Українська вокальна школа: етнокультурологічний аспект: Монографія /ред.: Дунаєвська Л. Ф., Іваницький А. І., Котляревський І. А., Куліш Л. Ю. К.: Українська ідея, 2001. 144 с.

11. Банашко Л. В., Севастьянова О. М., Кришук Б. С., Тафінцева С. І. Концепція педагогічної компетентності майбутніх учителів у системі ступеневої підготовки спеціалістів початкової ланки освіти.
12. Барабаш Ю. Г. Педагогічна майстерність : навч. посіб. для студентів ВНЗ / Ю. Г. Барабаш, Р. О. Позінкевич. - 2-ге вид., випр. та доп. - Луцьк : Вежа-Друк, 2015. 390 с.
13. Бархатова І.Б. Постановка голосу естрадного вокаліста: навч. посібник: Лань, 2015. 64 с.
14. Бобул І. Жанрові форми та стильові конотації вокально-естрадного виконавства в музичній культурі України кінця ХХ – початку ХХІ століття : автореф. дис. канд. мистецтвозн. : 26.00.01. Київ, 2018. 23 с.
15. Бойко О. Українська масова музика: етапи розвитку, національні особливості: дис. канд. мистецтвозн. : 17.00.03. Київ, 2017. 215 с.
16. Бойчук А. Естрадне мистецтво співу у виклику сьогодення. Актуальні питання гуманітарних наук. Серія: Мистецтвознавство. 2019. Вип. 2. URL: <http://journals.uran.ua/index.php/23084855/article/download/180920/180926>.
17. Бокоч В., Кузьменко-Присяжна Л., Бокоч В.А., Остапенко Л. До проблеми методики навчання естрадному вокалу. *Молодий вчений*. 2017. № 8. С. 31–34.
18. Бондарчук А.Я. Роль естрадного вокального ансамблю у формуванні професійних навичок студентів музично-педагогічних напрямків освіти: Збірник наукових праць «Педагогічні науки». Том 1, 2018. С. 82-86
19. Вдовиченко Р. П., Карпенко А. А. Навчально-методичний посібник до курсу «Основи педагогічної майстерності» / Укладачі: Вдовиченко Р. П., Карпенко А. А. Миколаїв, 2023. 123 с.
20. Власенко І.М. Проблема культурологізації музично-педагогічної освіти в умовах Болонського процесу. Музичне мистецтво і культура: науковий вісник / М-во культури України; Одес. нац. муз. академія імені А.В. Нежданової ; ред. 63 кол.: О.В. Сокол (гол. ред.), О.І. Самойленко

- (заст. гол. ред.), О.М. Маркова та ін. Одеса: Астропринт, 2012. Вип. 16. С. 375–385.
21. Воєвідко Л. Музична педагогіка: навчальний посібник. Кам'янець-Подільський : ТОВ «Друкарня «Рута», 2022. 240 с.
22. Воєвідко Л.М. Аналіз музичних творів у підготовці фахівців. Мистецька освіта в Україні: проблеми теорії і практики. Всеукраїнська науково-практична конференція. Київ, 2015. С. 47- 54
23. Ген Цзінхен. Формування сценічної культури майбутніх учителів музичного мистецтва засобами естрадного співу : дис. кан. пед. наук. – Теорія та методика музичного навчання. Київ, 2015. 204 с.
24. Горобець В. П. Проблемні аспекти вокального виконавства в естрадній та академічній манері. *Молодий вчений*. 2018. № 2 (54). С.501–504
25. Гоулман Д. Емоційний інтелект / Пер. з англ. С. Л. Гумецької. Харків : Віват, 2019. 512 с.
26. Гринь Л.О. Теорія вокальної педагогіки: навчальний посібник для здобувачів ступеня вищої освіти бакалавра. Запоріжжя: Запорізький національний університет, 2024. 135 с.
27. Дрожжина Н. В. Вокальне мистецтво естради: історія, теорія, практика. Навчальний підручник для здобувачів ступеня магістра закладів вищої освіти культури і мистецтв III–IV рівнів акредитації зі спеціальності 025 «Музичне мистецтво» спеціалізації «Музичне мистецтво естради» / Харк. нац. унів. мистецтв. Харків: Видавництво «Естет Принт», 2019. — 336 с.
28. Жишкович М. Основи вокально-педагогічних навичок / Методичні поради для студентів вокальних факультетів вищих навчальних закладів культури і мистецтв III-IV рівнів акредитації. Львів, 2012. 43 с.
29. Заверуха О. Л., Чернета Т. О. Вокальний ансамбль: навч.-метод. посібник для студентів ЗВО. Корсунь Шевченківський: ФОП Майдаченко І. С., 2022. 116 с.
30. Заверуха, О., Гасанов Р. Г. Робоча програма навчальної дисципліни «Естрадний вокальний ансамбль» спеціальності: 025 «Музичне

- мистецтво», освітнього рівня: першого (бакалаврського), освітньої програми: 025.00.02 «Сольний спів». Київ, 2021 р.
31. Зарицька А., Гонтар О.С. Компетентнісний підхід до професійної підготовки майбутнього викладача естрадного співу: стаття: *Іноваційна педагогіка*, вип.11,т.1,2019, с.142-145
32. Зарицький А., Зарицька А., Мрочко В., Кириченко І., Гонтар О. Вокальний ансамбль: теорія і практика [Електронне видання] : навчальний посібник для здобувачів освіти спеціальності 025 «Музичне мистецтво. 2022. 170 с.
33. Зязюн І. А. Система освіти у вимірі компетентнісної діяльності й дії вчителя та майстерного управління учінням. Вища освіта України. Теоретичний та науково-методичний часопис. Тематичний випуск «Педагогіка вищої школи: методологія, теорія, технології». 2014. № 3 (2). С. 29–36.
34. Зязюн І.А. Філософія педагогічного світогляду. Професійна освіта: Педагогіка і психологія, 2005. № 6. С. 209–222.
35. Казакова О.О. Формування професійної культури вокалістів у процесі підготовки у ЗВО сфери культури і мистецтв: Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеню магістра: Суми, 2020, 76 с.
36. Концепція розвитку педагогічної освіти : затв. Наказом Міністерства освіти і науки України від 15.01.2018 р. № 34. Київ, 2018. 25 с.
37. Котирло Т. В., Філіпчук Н.О. Розвиток педагогічної майстерності викладачів музичних дисциплін вищих навчальних закладів України: монографія. Київ : ІПОД НАПН України, 2013. 362 с.
38. Кравченко С. Історичні аспекти методики навчання академічного та естрадного вокалу //March 24, 2023 | Zagreb, Republic of Croatia | Collection of scientific papers «SCIENTIA» Scientific method: reality and future trends of researching.
39. Красовська Л. О. Сучасний вокал: методи навчання в різних жанрах музичного мистецтва. Культура України. К., 2016. Вип. 53. С. 100–105.

40. Кузьмічова В.А. Конспект лекцій до практичних занять з курсу «Методика викладання дисциплін кваліфікації (вокал): ХНПУ імені Г. Сковороди, 2020, 35 с.
41. Лимаренко В. І. Структурні компоненти методичної компетентності майбутнього керівника вокального ансамблю. *Музичне мистецтво в освітологічному дискурсі*. № 5, 2020. С. 49-53
42. Мамикіна О.А. Естрадна вокально-виконавська підготовка майбутніх учителів музичного мистецтва у вимірі компетентнісного навчання. *Інноваційна педагогіка*. 2022. Вип. 51. Том 2. Теорія та методика навчання (з галузей знань). м. Одеса. С. 52-55
43. Матеріали I Всеукраїнської науково-творчої конференції. «Естрадне та джазове виконавство в контексті сучасної освіти». Київ : ДАКККиМ. 2013.
44. Мережко Ю.В. Історико-ретроспективний аналіз формування фахової майстерності майбутніх викладачів вокалу. <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2024/68.1.34>
45. Методика роботи з вокальним ансамблем: методичні рекомендації до практичних занять і самостійної роботи студентів освітнього рівня «Бакалавр» спеціальності 025 «Музичне мистецтво» / розроб. О. М. Мирошниченко. Київ : НАКККиМ, 2018. 32 с.
46. Методика роботи з вокальним ансамблем. Робоча програма з навч. дисципліни: ред. С. Світайло за авт. прогр. Т. Плятченко. Київський університет імені Б. Грінченка, 2019.
47. Мозговий М. Становлення і тенденції розвитку української естрадної пісні : автореф. дис. канд. мистецтвозн.: Теорія та історія культури. Київ, 2007. 20 с.
48. Національна доктрина розвитку освіти. Доступно: <https://osvita.ua/legislation/other/2827/4>
49. Овчаренко Н.А. Культурологічний підхід у професійній підготовці майбутнього вчителя музичного мистецтва. *Педагогіка вищої та середньої*

- школи: зб. наук. пр. / за ред. З.П.Бакум. Кривий Ріг: Криворізький педагогічний інститут ДВНЗ «КНУ», 2013. Вип.38. С.75–73.
50. Олексюк О.М. Музична педагогіка: Навчальний посібник. Київ: КНУКіМ, 2006. С. 153-156
51. Олексюк О.М., Тушева В.В. Методологія наукових досліджень у галузі мистецтвознавства та музичної педагогіки: навч. посіб. Київ : Київ. ун-т імені Б. Грінченка, 2020. 176 с.
52. Откидач В. Естрадний спів і шоу-бізнес: навч.-метод.посіб., Вінниця: Нова Книга, 2011. 368 с.
53. Освітній процес в умовах воєнного стану в Україні : матеріали всеукраїнського науково-педагогічного підвищення кваліфікації, 3 травня – 13 червня 2022 року. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2022. 504 с.
54. Педагогічна майстерність: підруч. для студентів ВНЗ / І. А. Зязюн, Л. В. Крамущенко, І. Ф. Кривонос [та ін.] ; за ред. І. А. Зязюна. - 2-ге вид., доп. і перероб. Київ: Вища школа, 2004. 422 с.
55. Педагогічна майстерність. Хрестоматія: навч. посіб. для студентів ВНЗ / за ред. І. А. Зязюна. Київ: Вища школа, 2008. 606 с.
56. Попенко О. М. Професійна культура вчителя як інтеграційна якість особистості педагога-професіонала. *Наукові записки Ніжинського державного університету імені Максима Гоголя*. Серія: Психолого-педагогічні науки. 2012. № 1. С. 44–49.
57. Попова А. Методика навчання естрадного співу Бретта Меннінга. Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені В. Гнатюка. 2018. № 1. URL: <http://nzm.tnpu.edu.ua/article/view/170763>
58. Порядок підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників” (2019 р.)
59. Про вищу освіту: Закон України від 01.07.2014 № 1556-VII. *Відомості Верховної Ради України*. 2014. № 37–38. Ст. 2004

60. Про культуру: Закон України від 14.12.2010 № 2778-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2011. № 24. Ст. 168.
61. Про наукову і науково-технічну діяльність: Закон України від 26.11.2015 № 848-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2016. № 3. Ст. 25.
62. Про освіту: Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2017. № 38–39. Ст. 380.
63. Про схвалення Стратегії розвитку вищої освіти в Україні на 2022–2032 роки: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 23.02.2022 № 229-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/229-2022-p#Text>
64. Про фахову передвищу освіту: Закон України від 06.06.2019 № 2745-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2019. № 30. Ст. 119.
65. Професійний стандарт на групу професій «Викладачі закладів вищої освіти» 2021: https://osvita.ua/doc/files/news/819/81950/610_Vikladachi_zakladiv_vishoyi_osviti.pdf
66. Професійна культура в аспекті підготовки фахівців: Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету. Економічні науки, 2016, вип.29. URL: file:///C:/Users/8F1C~1/AppData/Local/Temp/Npkntu_e_2016_29_4.pdf
67. Рось З. П. Особливості роботи з розвитку вокально-виконавської техніки естрадно-джазових співаків: навчальний посібник з методичними рекомендаціями. Івано-Франківськ : “СІМІК”, 2019. 66 с.
68. Рябуха Т. М. Специфіка впливу джазового співу на естрадне мистецтво України. Традиції та новації у вищій архітектурно-художній освіті. 2019. Вип. 3.
69. Самая Т. В. Базові засади естрадного мистецтва. Мистецтвознавчі записки: зб. наук. пр. 2012. Вип. 21. Київ: Міленіум, С. 219–226.
70. Самая Т. В. Вокальне мистецтво естради України: монографія. Київ: Четверта хвиля, 2019. 152 с.
71. Самая Т. В. Естетичні проблеми саунду у естрадному вокальному виконавстві. Міжнародний вісник. Київ, 2015. № 2 (5). С. 193–199.

72. Самая Т. Вокальне мистецтво естради як чинник культурного життя України другої половини ХХ – початку ХХІ століття: дис. канд. мистецтвозн.: 26.00.01. Київ, 2017. 199 с.
73. Сердюк Г. А. Розвиток дослідницької компетентності вчителів в умовах воєнного стану. Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 5 : Педагогічні науки: реалії та перспективи. 2023. Вип. 91. С. 211-216.
74. Сікорський П. Нова педагогіка. Київ, 2021. 540 с.
75. Скорик Т. В. Основи професійної успішності педагога-музиканта: навчальний посібник. Чернігів : Десна Поліграф, 2022. 156 с.
76. Сльозко Д.С. Особливості естрадної манери співу. *Україна і Європа: діалог культур* : зб. наук. робіт учасників ХХХ всеукраїнської науково-практичної конференції з нагоди святкування фестивалю «Дні Ревуцького в Чернігові» (20-21 лютого 2025 р.). Чернігів, ЧФМК імені Л.М. Ревуцького, 2025. С. 150–153.
77. Сльозко Д. Шляхи удосконалення педагогічної майстерності керівника естрадного колективу музичного коледжу. *Мистецька освіта очима молодого науковця*: матеріали VIII всеукраїнської студентської науково-практичної конференції (27 листопада 2025 р.) Ніжин: НДУ імені М. Гоголя, 2025. С. 87–90.
78. Смиренський В. Педагог-хормейстер та його готовність до педагогічної імпровізації: зб. матеріалів І Всеукр. наук.-прак. конф. здобувачів вищої освіти і молодих учених, 24-25 квіт. 2024 р. / за ред. А. М. Чернишової, І. О. Цюряк. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. Івана Франка, 2024. 127 с.
79. Стратегії Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти до 2022 р. (2020 р.) Доступно: <https://naqa.gov.ua/wpcontent/uploads/2020.pdf>
80. Стратегія розвитку вищої освіти в Україні на 2021-2031 роки. Доступно: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2020/09/25/rozvitkuvishchoi-osviti-v-ukraini-02-10-2020.pdf>

81. Теслюк В.М., Лузан П.Г., Шовкун Л.М. Основи педагогічної майстерності : навчальний посібник. Київ: ДАККиМ, 2010. 244 с.
82. Филипчук В.. Технологія керівництва молодіжним естрадно-інструментальним колективом. Стаття. Доступно: <https://enpuirb.udu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/e0210268-f873-4da9-a179-7c4b9cd875c1/content>
83. Фоломєєва Н. А. Використання альтернативних методик виховання голосу в процесі фахової підготовки вчителя музичного мистецтва. *Актуальні питання мистецької освіти та виховання*. 2016. Вип. 1. С. 154–164
84. Фоломєєва Н.А. Методика охорони та гігієни голосу студентів-вокалістів педагогічних ВНЗ. *Молодий вчений*. № 11.1 (38.1). Херсон: «Видавничий дім «Гельветика», 2016. С. 100–103.
85. Фоломєєва Н.А. Оволодіння естрадними техніками звуковидобування у процесі професійної підготовки: методичні рекомендації. Суми: ФОП Цьома С.П., 2021. 56 с.
86. Фоломєєва Н.А. Опанування вокально-виконавських прийомів у класі естрадного співу: методичні рекомендації. Суми: ФОП Цьома С.П., 2021. 60 с.
87. Фоломєєва Н.А. Основи співу: навчально-методичний посібник. Суми, 2023. 222 с.
88. Цехмістро О. В. Методологія постановки естрадного голосу: стан розробки проблеми. *Вісник Харківської державної академії дизайну і мистецтв*. 2015. № 9–10. С. 132–135.
89. Шабаліна А.П. Методи формування вокальних навичок у вихованців студії естрадного співу. Кваліфікаційна робота: Криворізький державний педагогічний університет, Кривий Ріг – 2022 р, с.78 с.
90. Шляхи вдосконалення педагогічної майстерності викладачів мистецьких шкіл в умовах трансформаційних викликів сьогодення : матеріали Обл. наук.-практ. конф. з міжнар. участю (21–22 трав. 2020 р., м. Полтава) : у 2 ч. Ч. 2 / ред. кол. : Г. С. Левченко, Н. В. Сулаєва, Ю. М. Гринь, Н. М.

Ремезова, Ю. М. Комишан та ін. ; наук. ред. Г. С. Левченко ; відповід. ред. В. С. Ірклієнко, Н. О. Павленко ; упоряд. О. О. Лобач. Полтава : ПНПУ імені В. Г. Короленка, 2020. 168 с.

91. Шпортко О. В. Естрадний вокал у контексті синтезу мистецтв. Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. 2018. № 2. С. 85–90. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/NZTNPUm_2018_2
92. Щолокова О.П. Компетентнісна парадигма мистецької освіти. Педагогічна майстерність як система професійно-мистецьких компетентностей: зб. матеріалів IX Міжнар. пед. мистецьких читань пам'яті професора О.П. Рудницької / ред. І. Зязюн. Чернівці: Зелена Буковина, 2011. Вип. 7. С. 53 –55

ДОДАТКИ

АНКЕТА

Фахова майстерність керівника естрадного вокального ансамблю

Шановні викладачі естрадного вокалу та керівники естрадних вокальних колективів.

Ця анкета створена для дослідницької роботи в рамках магістерської роботи «Шляхи удосконалення фахової майстерності керівника естрадного вокального ансамблю».

Пропонуємо Вам відповісти на наступні питання нашої анкети.

Просимо відповідати максимально відверто, бо відповіді на запитання є цінними для нашої оцінки стану фахової майстерності керівника чи учасника вокального естрадного колективу.

Анкетування є добровільним та анонімним.

1. Як ви розумієте поняття «педагогічна (фахова) майстерність»? *
2. Якими на Вашу думку є шляхи удосконалення педагогічної майстерності? *
3. Чи має значення сьогодні удосконалення педагогічної майстерності для викладача вокалу чи керівника вокального ансамблю у закладі передвищої фахової освіти?
4. Чи важлива самоосвіта в процесі удосконалення педагогічної майстерності?
5. Які основні складові манери естрадного співу? *

6. Чи вивчаєте Ви манери співу відомих естрадних та джазових виконавців? Якщо так, то зазначте прізвища.*

7. Якими методиками чи дихальними вправами Ви користуєтеся?*

8. Чи дотримуєтеся Ви гігієни співу? *

9. На Вашу думку. чи володієте Ви в повній мірі прийомами естрадного співу?*

10. Назвіть прийоми естрадного співу, якими Ви володієте? *

11. Яких навичок Ви набули під час самоосвіти за останні 3 роки? *

12. Як впливає співацький репертуар студентів на педагогічну майстерність викладача? *(виберіть варіант чи додайте свій)*

-регламентований репертуар дозволяє накопичити досвід викладачу і напрацювати власний репертуар;

-важлива різноманітність репертуару та індивідуальний підхід до учнів з огляду на їх особливості та можливості ;

-репертуар це показник майстерності викладача, чим складніші твори виконують учні, тим краще викладач;

-співаємо те, що популярно на сьогоднішній день, задля зацікавленості учасників колективу;

-інше.

13. Чи обов'язково викладачу естрадного вокалу чи керівнику естрадного колективу займатись концертно-виконавською діяльністю? *

14. Чи цікаво Вам відвідувати майстер-класи, лекції, відкриті уроки? *

15. Чи працюєте Ви у творчих естрадних колективах чи виступаєте сольоно як концертний виконавець? *

16. Чи впливає воєнний стан на вдосконалення педагогічної майстерності? Поясніть свою думку. *

17. Як Ви вдосконалюєте свою педагогічну майстерність під час воєнного стану? *

18. Яка на Вашу думку найгостріша проблема у вокальній педагогіці на сьогоднішній день? *

19. Чи вважаєте ви емоційний комфорт в колективі запорукою успішного виступу? *

20. Скільки років викладацького досвіду Ви маєте? *

Посилання

на

анкетування:

https://docs.google.com/forms/d/e/1FAIpQLScW8Py0r1XxQzWJrXd9C_-4DI7zn5P7gHaNH-btc7dD5qQkcw/viewform?usp=preview